

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΗ' (ΕΣΑΜΗΝΟ Β')

Ἀθήνα, 15 τοῦ Νοεμβρίου 1921

ΑΡΙΘ. 749 (ΦΥΛ. 10)

ΝΕΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΤΟ ΑΙΩΝΙΟ ΔΡΑΜΑ

Στὰ χεῖλια Σου δὲ χάραξε τὸ γέλιο τῆς Αὐγῆς
μόνο μιὰ θλίψη βούρκωνε τὰ μάτια Σου, κι ἀντάμα
τὸ γέλιο τῆς πασίχαρης ἀξένοιαστης ζωῆς
σὰ μοιρολόι ξετύλιγε τὸ ψυχικὸ σου δράμα.

Μοῦπες: «Νὰ φύγω θέλησα, νὰ φτάσω στ' ἀψηλά,
ἐκεῖ πού λάμπει ὁ Ἀὔγερινὸς καὶ τρεμοσβήνει ἡ Πούλια,
μὰ τὰ φτερά μου ἀδύναμα, μὲ φέραν χαμηλά
στὴ γῆ νὰ ζῶ, χωρὶς φτερά, στὰ πέτρινα πεζούλια».

Μοῦπες, κι ἀπὸ τὰ μάτια Σου, τὸ δάκρυ σὰ βροχὴ
σταλάζει ἀργὰ καὶ σὰ δροσιὰ τὸ πίνει ἀργὰ τὸ χῶμα,
κ' ὕστερα πὰ τὰ χέρια Σου δετὰ σὲ προσευχὴ
κ' Ἐσὺ βουβὴ σὰ λείψανο νὰ μὲ κοιτᾷς ἀκόμα.

ΑΜΦΙΒΟΛΙΑ

Ἀπ' τὸ τραγούδι ἀγάπησες σιγὰ καὶ τὴν ψυχὴ μου
καὶ τῶπες τ' ἀμολόγητο τραγούδι κάποιαν ὥρα
νὰ μοῦ πυρῶσει τὴν καρδιά, καὶ πάλι τὴ ζωὴ μου
ψηλά νὰ πάρει ὁ λογισμὸς στὴν Παραδείσια χώρα.

Μὰ ὅταν τὸ δέλι πρόβαλλε μὲ γιούλια καὶ μὲ κρῖνα
στὰ βλέμματά Σου διάβασα τ' ἀληθινὸ τραγούδι.
Δὲ μ' ἀγαπᾷς! Καὶ χάνεσαι στερνὴ ἀπ' τὸ φῶς ἀχτίνα
στὴν ὑπαρξή μου ἀφίνοντας μᾶς πεταλούδας χνούδι.

ΑΡΧΑΙΑ ΧΑΛΑΣΜΑΤΑ

Ἐδὼ κλαδί δὲ φύτρωσε, δὲ λάλησε πουλί!
Μαύρη μιὰ νύχτα σέρνεται στὰ Ἐρείπια, στὸ σκοτάδι,
καὶ σὰν παλιό, στὴ σιγαλιά, τρεμάμενο βιολί,
βογγάει τὸ κλάμμα τοῦ Καιροῦ σ' ὅποιο περνάει ρημάδι.

Ἔτσι, θαρῶ, φτωχὴ καρδιά, πὺν δέρνεσαι ξανὰ
στὴ νύχτα μόνη, στὸ βοριά, μὲ τὰ στοιχεῖα τοῦ Πόνου
νὰ μοιάζεις μὲ παλιὸ βιολί, μ' Ἐρείπια σκοτεινά,
καὶ μὲ τ' ἀρχαῖα χαλάσματα στὸ πέρασμα τοῦ Χρόνου.

ΜΟΥ ΦΤΑΝΕΙ ΤΟΣΟ...

Νύχτα βαθεῖα μ' ἀναντραλᾷ τὰ φρένα, καὶ μὲ δέρνει
βροχὴ, χαλάζι, κεραυνός, τ' ἀνήμερο δρολάπι,
μὰ ὡς σὲ θαρῶ λυτρώνομαι καὶ τὴν ψυχὴ μου παίρνει
φτερό τὸ βλέμμα Σου καὶ πάει—καὶ πάει πρὸς τὴν Ἀγάπη!

Μοῦ φτάνει τόσο! Δὲ ζητῶ τὰ κορφοβούνια ὡς πρῶτα.
Τ' ἀπάνεμο λαχτάρησα λιμάνι ν' ἀντικρύσω
κ' ἔτσι γυρμένος ν' ἀγκικῶ τὴν πιδ ἑναρμόνια νότα
στὰ λόγια Σου, πὺν θᾶρχονται σὰν κύμα πελαγισό....

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Τὰ γράμματα Σου, γράμματα λιγόλογα κι ἄν εἶναι
σὰ βάλσαμο τὰ δέχεται καὶ σὰ δροσιά ἡ καρδιά
κ' εἶτε πονοῦν, εἶτε γελοῦν, —πιθηνικέ μου καῖνε,
πουλιά τοῦ δνεῖρου κελαιίδου σὲ πράσινα κλαδιά!

Κάθε γραφή τρεμάμενη κ' ἔνα τραγοῦδι ἐντός μου
χαρίζει, καὶ μιὰ ἐλπίδα εὐτύς γεμίζει τὴ ψυχὴ
Πῶς τὸ τραγοῦδι θ' ἀπλωθεῖ στὰ πέρυτα τοῦ Κόσμου
καὶ σὶδ ταξίδι συτρωφιὰ θὰ σ' ἔχει μοναχὴ!

Σμύρνη

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΠΡΟΥΣΣΟΣ

12

Τὸ χτίριο τὸ ἴδιο δὲν παρουσιάζει τίποτα καλλι-
τεχνικό, εἶναι ὅμως πατρικὸ καὶ καλοσυγούριστο, τόσο
τὸ μέρος τῶν κελιῶν ὅσο καὶ ὁ ξενώνας. Ἕνας
καινούργιος ξενώνας χτίζεται, μὰ μήτε ἀφτὸς μὲ
καλλιτεχνικὴ ἀξίωση. Καὶ ἡ ἐκκλησιά, μέσα στὴ στη-
λιά, μικρὴ καὶ σκοτεινὴ, δὲν ἔχει τίποτα ἀξιοθέατο,
ὅσο μπορούσα νὰ κρίνω ἀπὸ μιὰ μου ἐπιτόλαια ἐπι-
σκεψή.

“Ὅτι ἀμέσως σὲ χτυπάει ἐδῶ, ὅπως σὲ ὅλα τὰ
ἄλλα δικὰ μας μοναστήρια πὸν ἐπισκέφτηκα, εἶναι ἡ
διανοητικὴ νέκρα, ἡ ἀπουσία κάθε ἐπιστήμης, τέ-
χνης, κάθε φιλοκαλίας. Μήτε ἔχει τόσο ἀπλό πρῶμα
καθὼς ἡλιακὸ ρολόι(1), μήτε περιβάλλει, μήτε κάνει με-
ρικὲς γλαστρίτσες. Ἀντίκρου σὲ ἕνα ὀραϊότατο στρογ-
γιλὸ προέξοχο ἀκρωτήρι, ἐπιτήδες θιαροεῖς διαλεγμέ-
νο γιὰ τὴν ὁμορφιά του, βρίσκεται τὸ καλογερικὸ νε-
κροταφεῖο ἀφτοῦ θὰ μπορούσε νὰ καταρτιστεῖ περι-
βάλλει θάμα θαμάτων, μὰ δὲ βλέπεις παρὰ μερικὰ καρ-
τσιασμένικα δεντρολίβανα. Πῶς ἀλλιῶς; Οἱ πατέρες
ἀρχινοῦνε τίς λειτουργιὰς τους ἀπὸ τὰ μάθρα μεσά-
νυχτα—τὸ σημαντὸ κρούεται κατὰ τίς τρεισήμισυ—
ἔπειτα ἐντὸς τῆς ἡμέρας ὡς ἴσάμε τὴν ὥρα τοῦ ὕ-
πνου οἱ ἀκολουθίες ἔρχονται διαδοχικὲς λὲς κολλη-
τὰ σὰν πέφκου κάμπες. Ἔτσι ἀδύνατο νὰ μὴν ἀπο-
κρίνονται τὰ νέβρα ἀπὸ τὴ σαματικὰ κατσίπνια καὶ
τὴν διανοητικὰ μονοτονία, ὥστε δὲν περισσεύει τέλος
ὄρεξη γιὰ τίποτα ἄλλο παρὰ λίγο ὕπνο καὶ λησμονία.
Καὶ τῆς θροφῆς ἀκόμα τὸ μονότονο πρέπει καὶ ἀφτὸ
νὰ συντελεῖ στὴ χάβνα φακὴ τὸ μεσημέρι καὶ φα-
σοῦλια τὸ βράδυ. ἔπειτα φασούλια τὸ μεσημέρι καὶ
φακὴ τὸ βράδυ. Πρὸς τιμὴ μου ὡς ξένου τὴν πρώτη
μέρα τῆς διαμονῆς μου προστέθηκε καὶ λίγος μπα-
κλαμάρος, πού, εἶτανε φανερό, σημερινὰ ἀνακούφισε
τοὺς ταλαίπωρους πατέρες.

Τέτοιον φαντάζομαι εἶναι τῆς νέκρας οἱ λόγοι, ὅχι
ὅτι φαῖν οἱ σημερινοὶ πατέρες. Ὁ γινόμενος μάλιστα
μοῦ φάνηκε ἀξιολογότατος κληρικὸς. Τρόποι ἀριστοί,
ἡ λειτουργία του ἀξιοπρεπὴ, μορφωμένος καὶ (κατὰ

(1) Στὸ Μέγα Σπήλαιο τὴν ὥρα τὴ βρίσκουμε ἀπὸ τὸν
ἥλιο ὅταν κατὰ τὸ μεσημέρι χτυπάει στὸ παραθύρι τοῦ
μαγεριοῦ.

τὴν ἀρχαία ἔννοια) σοφός. Μνημονικὸ ἀπλοχωρότατο,
ἱστορικὰ φῶτα, ἀκρίβεια καὶ θρασύλογο λεχτικῶν. Τέ-
τιος ὄντας, φυσικότατο νὰ ζητοῦνε τὴν κεφαλὴ του
ἐπὶ πίνακι. Γιὰτὶ κατὶ τέτιο ἄκουσα ἐδῶ στὴν Ἀθήνα
πῶς δυσσοδομεῖ ἡ σημερινὴ ἀλαμπουρνέζικη καὶ ὄχλο-
γύφτισσα παπαδοσύνη.

Εἶναι τουλάχιστο, καθὼς εἶπε, τὸ μοναστήρι καθα-
ρό. Ἄλλοῦ ὅμως εἶδα πολὺ πρῶξενον θεῶν αἰτῶν. Στὸ
Μέγα Σπήλαιο ἀξαρνα ὑπάρχει ἕνα μικρὸ σχολιό-
πιός εἶδε τὴν ἑσπέρην καὶ ἀκαταστασία; Ἄσκούπιστο,
ἀξεσκόνιστο, τενεκέδες, πατοσκουῖρες, παλιόχαρτα πε-
ταμένα ἐδῶθενε κειθενε, παραδόση μαζὶ καὶ κοιτώνες
τοῦ δασκάλου, μὲ τὰ θραυποπυκνάματά του καὶ ἄλλα
τοῦ σκουτιὰ παραπαγμένα γύρω στοὺς τοίχους σὰν
πολεμικὲς ἀνεμόσκιστες σημιζες παλαιῶν ἀγώνων. Πῆ-
γα νὰν τοῦ δανεισθῶ ἕνα χάρτη καὶ ἀνοιξε τὰ συρ-
τάρια του νὰ ψάξει. Θέ μου, τί εἶταν κείνο; Φαντά-
στικες ποιέες σου τρελῆς μαλλιά; Μήτε ὁ δάσκαλος
καλόγερος· νὰ ἡ ὥρα ἰδιόρρυθμοι καλογέροι νὰ σπα-
ταλέθουν κειθὸ σὲ τίποτα φιλότιμο καὶ ἀφιλόκερδο.
Τὴν κατοικία τους, ψαμί τυρὶ κρεσὶ καὶ λάδι, νὰ πα-
ρίζονται ἀπὸ τὸ μοναστήρι, καὶ ἔπειτα ὡς κοιτάξου-
με τὴ ραδιουργία μας καὶ τίς βιοτικὲς δικές μας δου-
λιές. Μὲ τέτιο σκοπὸ καλογερέθουν, ὅχι ἀπὸ θρησκε-
φικὸ ἐνθουσιασμό ἢ πόθο ψυχικῆς ἡρεμίας. Μιὰ φο-
ρὰ στὴν Κρήτη ρωτοῦσα ἕνα καλογερόπουλο πόφυτο
τὰ κοιτηρησιακά του, ὅχι μὲ πρόθεση νὰ πειράξω πα-
ρὰ ἔτσι ἀδῶα γιὰ νὰ φωτισθῶ. Σὲ μερικὰ μοῦ ἀπάν-
τησε, ἄλλα δὲν ἤξερε, καὶ τότες μοῦ εἶπε «Δὲν γνω-
ρίζω καλά, κύριε, γιατί ὅτι ἤρχισα τὴν καλογερικὴν
ἐργασίαν». Ἔτσι ἐννοοῦν οἱ ἰδιόρρυθμοι τὴν καλογε-
ρικὴ, εἶδος ἐπάγγελμικῆ. Σ' ἀφτοὺς ταιριάζει τὸ παλιὸ

Ἄστατος καὶ κακοήθης,
ἀκαμιάτης καὶ φαγίς,
ἄλλο πὰ δὲ μένει τώρα
παρὰ νὰ γενεῖ πλάτς.

Πόση ἡ διαφορὰ μὲ τὰ Καθολικὰ μοναστήρια τῆς
Ἀνατολῆς! Φιλόκαλα, φροντισμένα, μὲ πατέρες ἄλ-
λους γιατροὺς ἢ χειρουργοὺς ἢ φαρμακοποιούς, ἄλ-
λους γεωπόνους, τεχνίτες, ἄλλους δασκάλους, μουσι-
κούς, ὅλους πολυάσχολους σὲ κατὶ χρῆσιμο, ἀφρωσω-
μένους στὴν ἀγοβοεργία, σεβαστότατους ὡς ἀνθρώ-
πους καὶ λατρεφτοὺς τῶν ποιμνιῶν τους· δραστήριοι

μικροκόσμοι σκόπιμης ζωής.

Τὴν πρώτην μου μέρα τὴν ἀφιέρωσα στὸ νὰ σεργιανῶ γύρω τὰ θεάματα καὶ νὰ διαβάσω τὸ Συναξάρι τῆς Πανεργίας τῆς Προουσιώτισσας (ἔτσι ἐπίσημα λέγεται), γραμμένο ἀπὸ τὸ Χριστόφορο Παπανδρέουλο ἠγούμενο (Ἀθῆναι 1897, τυπογραφεῖο Ταρρασοπούλου). Τὸ κόνισμά της — κατὰ τὸ συναξαριστὴ — εἶναι θαματουργό, καὶ ἡ ἱστορία του κατὰ τὸ μονότονον τύπο τῶσων ἄλλων θαματουργῶν εἰκότων. Ταξίδεψε λέει ἀπὸ τὴν Προύσσα στὴν εἰκονοκλαστικὴ ἐποχὴ, καὶ φανερώθηκε σὲ ἓνα βοσκόπουλο, ἐπίμονα ἀπαιτῶντας νὰ τοποθετηθῆι μέσα στὴ δυσπρόσιτη ἀφτὴ σπηλιά. Τὸ ἱστορικὸ ὅμως δέβαια εἶναι πὼς στὴν ἀρχὴ — καθὼς ὑποθέτω ἔτυχε καὶ μετὸ Μέγα Σπήλαιο, μετὸ Μοναστήρι τῶν Κλειστῶν τῆς Ἀττικῆς, καὶ μετὸ τόσα ἄλλα μοναστήρια — ἀποσύρθηκε στὴ σπηλιά κάποιος ἀσκητὴς πού ἀπόκτησε θαματουργεῖς ἀγιοσύνης φήμη, καὶ τὸ ἀσκηταριὸ πλουτίζοντας μετὸν καιρὸ ἀπὸ προσκυνητῶν δῶρα καὶ ἀπὸ κληροδοτήματα τῶν πιστῶν, τράθηξε καὶ ἄλλους καλογέρους, τὸ ἀσκηταριὸ περιορίστηκε σὲ ἐκκλησιά, καὶ στὸ κόνισμά της μεταβιβάστηκε ἡ θαματουργεῖα φήμη τοῦ πρώτου ἀσκητῆ. «Ὅλη τὴν ἀγιοσύνη τοῦ μοναστηριοῦ, τώρα θάρη κατασημασμένον τῆ συγκεντρῶναι ἀφτὸ τὸ κόνισμα, γιατί ἀγια λείψανα, τέτια πού θροσκουντῆ ἄλλου, ἐδῶ δὲν ὑπάρχουν. Ἀφτὸ φαίνεται σὰ νὰ ἀνησυχεῖ τὸν ἀγαθὸ Χριστόφορο, μήπως ἔτσι μειονεχτεῖ ἡ δικὴ του μενὴ. Στὸ τέλος ὅμως παίρνει θάρρος καὶ «Τί πρὸς τοῦτο; ἀναφωνεῖ ἄρα μόνον εἰς ἐκεῖνας—τὰς μονὰς τὰς προικισμένας μετ' ἀγία λείψανα — ἐδόθη ἡ χάρις;» Ἄξιόσυστατο αὐτὸ καὶ σπάνιο παράδειγμα τιμῆς, γιατί ἄλλος ἴσως ἠγούμενος θὰ παραρμένιζε τὴ δυσκολία, φροντίζοντας νὰ ποριστεῖ μερικὰ λείψανα, ἀγία ἢ μή καὶ ἀθρόα πάντα ἢ μή.

Ἡ ἱστορία τοῦ ταξιδιοῦ ἀπὸ τὴν Προύσσα δὲν εἶναι συμπεραίνω πολὺ παλιά. Πλάστηκε ἴσως ἀφου μετὸν ξαναγεννημὸ τῆς κλασικῆς γραμματικῆς, θέλοντας τίποτα διαβλασμένοι καλογέροι νὰ ἀποφύγουν τὸ βάρος ἀρχικὸ ΜΠ, ἄλλαξαν τὸ Μπρουσσὸς σὲ Προουσσός. Ἔγινε δηλαδὴ τότες ὅτι κατόπι καὶ μετὸ νουτροπα, ἐπειδὴς ὄχι μοναχὰ Προουσσός, ἀλλὰ, ὅπως θαρρῶ διάβασα σὲ χάρτες, κατάντησε καὶ Βρουσσός καὶ Βρουσός. Μιά τέτια ποικιλία ἀπαντᾶς καὶ στὸ Διακοφτό, πού Διακοφτόν εἶναι γραμμένο στὸ δυτικὸ τοῦχο τοῦ σταθμοῦ, ἐνῶ ὁ ἀνατολικὸς ἔχει Διακοπτόν, καὶ τὸ εἰσιτήριο Διακοφτό· δηλαδὴ, θέλεις μῆλον ἔπαρε θέλεις κυδόνιν.

Σιμὰ στὰ ἄλλα ὁ συναξαριστὴς μας καταγίνεται καὶ στὰ ἐτυμολογικά, ξηγῶντας πὼς τὸ Βελοῦχι, τὸ ὄνομα τῆς πῆς μεγάλης κορφῆς τοῦ Πονηαιτωλικέφι, Ντεληγιάνης, Μπαρμπόγλου, Χαντζηδάκης, πού ἀποσυνωπλιστήκαν σὲ τυφέκιον, Δεληγιάνης (ἢ καὶ Δελιάνης ἀπὸ κάποιον τάχα Γάλλο ἱππότη) Βάρβογλης, Χατζηδάκης (ἑλληνοἄρεπα ἔπρεπε Χατζήδακας) (2). Τὸ Μπρουσσός μάλιστα ἄλλαξε καὶ ποικιλό-

(2) Ὁ κ. Χατζηδάκης, πού διορθώνει τοῦ κόσμου τὰ ὀνόματα, ἔπρεπε νὰ γράφει τὸ δικὸ του Χατζηδάκας, ἀφου τὸ Χαντζῆς ἔρχεται ἀπὸ τὸ χάνι. Προβλ. λουτρατζῆς. Ἄλλο ῶ να σὲ τῆς εἶναι Σουτ-τῆς (δηλαδὴ γαλατατζῆς, καθεσομιστζῆς, καφετζῆς κλπ.) πού ἔγινε Σουττος.

κοῦ, παράγεται ἀπὸ τὸ βάλλειν τὰς ἀκτινας τὸν ἥλιον πρὸ πάντων εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη ὡς ὑψηλότερα. Ἔτσι ἐτυμολογοῦσαν ἄλλοτες, δταν τὸ καινὸ ἐφιπαράγουταν ἀπὸ τὸ καινὸν φάος, τὸ μπριζόλα ἀπὸ τὸ ἐν πυρὶ ζεεῖν δλην, ὅπως δὰ καὶ σήμερα τὸ ἀλλίμονο θυγῆ ἀπὸ τὸ λαμὰ σαβαχθανί (δηλαδὴ ἀπὸ τὸ ἡλί, μὰ τὸ ἴδιο κάνει). Πάντου ὅμως, καὶ στὰ πῆς ἀναπάντεχα μέρη, θροσκει ὁ ἀνθρώπος, ἅμα προσέχει, καὶ ἰσχυρῶς, καὶ στὸ Συναξάρι ψάρεψα ἕναν πετυχημὲνο γεωγραφικὸ ὄρο, τὸ κλῶνος τοῦ Ἀχελώου. Ἔτσι θαρρῶ ἔπρεπε νὰ λέγονται ὅσα μικροτόπια κλαδίζον ἀπὸ τὸν κεντρικὸ ποταμὸ, καὶ παραπόταμα νὰ λέγονται ὅσα χύνονται μέσα του καὶ τότε φουσκῶνουν.

Ἐννοεῖται πὼς, καθὼς στὸ Ἄγγριν, ἔτσι καὶ ἐδῶ δέχτηκα τὴν ἐπίσκεψη τοῦ ἐνωματάρχη, πού ἐπιθυμοῦσε νὰ πληροφορηθῆι τὸ σκοπὸ τοῦ ἐρχομοῦ μου. Γιατί πρέπει ὁ ταξιδιωτῆς νὰ φανερώναι παντοῦ τὶς δουλιές του; Ὡστόσο, δὲν ἐνοχλήθηκα καὶ πολὺ μάλιστα στάθηκε καὶ κάπως κάπιμη ἡ ἐπίσκεψη, γιατί ὁ κ. ἐνωματάρχης μου δηγήθηκε μετ' ἐν τῷ τρόπῳ ἕνας Μπρουσιώτης ξήγησε ἐνὸς πατριώτη του τὸν τηλεγραφο. «Παλοῦν, εἶπε, τὸ παλοῦνι φλιτζάνι ἀπάνουσύμμα γυροβολιά. Τὰς τὰς Μπρουσσός, εἰς τὶς χαμπάρι Κορπηνησι». «Ὅταν ὅμως γύρισα στὴν Ἀθῆνα μ' ἀφτόν τὸν ἀνεκδοτικὸ μου θησαυρὸ, ἔμαθα πὼς εἶτανε γνωστὸς ὁ ὀρισμός· εἶναι δηλαδὴ ὅτι οἱ Ἄγγλοι λένε κούφιο κάστονο.

Τὸ θράβν ἀποσύρθηκα νωρὶς κατὰ τὴν καλογερικὴ συνήθεια, ἀλλὰ πρὶν πλαγιάσω κάθησα ἀρεκτὴ ὄρα στὸν ἐξώστη μου νὰ χαρῶ τὴν ἀστροφεγγιά καὶ γαλήνη, καθὼς καὶ τὴ θεσπέσια καὶ γοητέτρα ἐκεῖνη σιγολιά τῆς ἐξοχῆς πού τόσο εἰρηνέβει τὴν ψυχὴ. Ἔδῶ εἶνα ψιθυριστικὸ μουμουρητὸ ἀπὸ τὸ ρέμα λὲς τὴν ἔκαρε πῆς βαθιὰ ἀκόμα. Κοιμήθηκα ἔπειτα κολοκαρδισμένος καὶ ἀμέριμος, κορτερώντας τὸ πρῶτὸ γιὰ νὰ ἐξακολουθήσω τὸ ταξίδι πρὸς τὸ Κορπηνησι. Ἐκεῖ κατὰ τὰ μεσάνυχτα ὅμως ξύπνησα ἀπὸ ἓνα γλήγορο πᾶτ πᾶτ ἀπάνου στὴν ἀντικρὸν ἀεραμαδωτὴ στέγη τῶν κελλιῶν· τὸ πᾶτ πᾶτ λίγο-λίγο κατάντησε ἓνας μεγάλος κρότος βροχῆς, καὶ σὺγκρα εἶναισα ἓνα ἀπότομα κατρακύλημα θερμοκρασίας. Κοίταξα ἀπὸ τὸ παράθυρό μου· ὄχι πᾶ ἀστροφεγγιά, παρὰ σκοτάδι πίσω. Τότες μοῦ συνεμπήκε πὼς πρέπει ἴσως νὰ χιόνισε, καὶ ἀληθινὰ δταν ξημέρωσε εἶδα πέρα τὰ κορφοβούνια τῆς Καλιακούδας κατάλεφα σὰ με φορεσιὰ ἀρχιμαγείρου. Μιά ξαφνικὰ μεταβολὴ καιροῦ ὅπως συχνὰ τυχαίνει στὰ βουνὰ· με ἓναν πῆθο εἶχαμε χυθεῖ στὸ χειμῶνα.

Τὸ πρῶτὸ γιὰ καμὰ ὄρα σταμάτησε ἡ βροχὴ, καὶ παρουσιάστηκε ὁ Κώστας. Ἡ ἰδέα μου εἶτανε νὰν τὸ σκάσουμε δίχως ἀναβολὴ πρὶν μᾶς ἀποκλείσει τὸ χιόνι, μὰ ἡ ἀτμόσφαιρα ἐξακολουθοῦσε ἀνήλιαγη καὶ βαριά, καὶ ὁ Κώστας, καθὼς καὶ οἱ καλογέροι, μοῦ ξήγησαν πὼς ἂν, ὅπως εἶταν πιθανόν, ξανάπιανε ἡ βροχὴ, θὰ κιντύνεβε ἡ ζωὴ μας ἀπὸ τὸ κατρακύλημα τῶν κορρονιῶν· μποροῦσε μάλιστα νὰ πλακῶσει κίβλας χιονοστρόβιλος ἐνῶ διεβαίναμε τὰ σύρματα, καὶ τότες δὲ θάβρισκε ὁ κόσμος τὰ λείψανά μας παρὰ

μέρες και μέρες κατόπι. Γιατί τὸ χιόνισιχρὰ τὸ χειμῶνα στὰ Ἀραποκέφαλα, καθὼς και ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Καρπενησιοῦ, σπιθαίεται τόσο πού σκεπάζει λείει καὶ τὰ ἔλατα, καὶ τότες οὔτε καν ὁ ταχυδρόμος πεζοπορῶντας δὲν κατορθώνει νὰ περάσει. Τὰ πράγματα εἶχαν ἔφη πάρα πολὺ ζοφερή. Δὲν τὸ θαρροῦσι ἀπίθανο πὼς ἴσως ἀποκλεισθῶ ἑβδομάδες· ἔτσι πρότεινα τοῦ σχολάρχῃ — πού μοῦ εἶχε παραστήσει βαριά τὴ δουλιὰ του — νὰ ἀναλάβω ἐγὼ, ἂν μοῦ τύχαινε ἀποκλεισμός, τὴ διδασκαλία τῆς δεφτερῆς του τάξης.

Ἡ βροχή, ὅπως πρόβλεπε ὁ Κώστος, Ξαναπήρε, καὶ πότε ραγδαία πότε σιγηνότερη δὲ σταμάτησε ὅλη μέρα· τὸ ἴδιο καὶ τὸ χιόνι στὴν Καλιγκούδα. Μὲ τέτοιον καιρὸ ἀποσύσθηκα νὰ κοιμηθῶ, καὶ μιάς καὶ πῆρα τὸν ἀποκλεισμό μου ἀπόφαση, κοιμήθηκα βαθιὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνησυχία τῆς ἡμέρας. Στὶς τρεισήμισον, ὅταν ξύπνησα μὲ τὸ σήμιοντρο, μοῦ φάνηκε σὰν ὑψωμένη ἡ θερμοκρασία καὶ πετάχτηκα πρὸς τὸ παράθυρο νὰ δῶ πὼς βρισκόμικτε. Ἄλλη ἀπτόμη ἀλλαγὴ. Δικό σου τὸ θέμα, ὦ Παναγία μου Μπρουσιώτισσα! Ὁ οὐρανὸς εἶταν καθαρότατος καὶ βαθυγάλαρος, καὶ μοῦ ἔνεθαν χαρμόσυνα οἱ χιλιάδες τὰ ἄστρα. Κατέβηκα στὴ λειτουργιὰ νὰ προσκυνήσω τὴ χάρη τῆς, καὶ πρὶν καλά καλά χαράξει ἄκουσα τὰ ἤματα τοῦ μουλιεριοῦ καὶ τὴ φωνὴ τοῦ Κώστα.

Ἀποφασίστηκε τότες νὰ παραιτήσουμε τὴ στρατὰ τοῦ Καρπενησιοῦ ὡς ὑπερβολικὰ δύσθετη καὶ νὰ γυρίσουμε ὅπως ἤρθομε, ἀπὸ τὰ Ἀραποκέφαλα. Ἐκεῖ βρήκαμε τὸ ἔδαφος καλύτερο παρ' ὅτι περιμέναμε· τὸ χιόνι ῥηχὸ καὶ ὄχι γλιστερό. Καὶ ἔμα περάσαμε τὸ σύμμα, τὸ ταξίδι μάγεβε διάμεσα τῶν ἐλάτων ἐνῶ θέρμαινε ὁ ἥλιος καὶ λομπακοποῦσε ἡ γῆ· ἔπειτα διάμεσα βελανιδιῶν καὶ κελκάνων. Καλόφθοροι φτάσαμε ἔτσι τὸ δεῦλι — 26 τοῦ Σποριά — στὸ χωριὸ τὴν ἢ τὸν Προστοδῶ.

Στὴν Προστοδῶ κατάλυσα σὲ ἓνα πειντοπωλεῖο, εἶδος τοπικὴ λέσχη καὶ ἀληθινὸ παντοπωλεῖο γιατί πούλοῦσε ὅλα τὰ εἶδη, καὶ φαγόσυμα καὶ σκουτικά, ἰδιοκτησία μᾶς γερόντισσας, πού ὁ γιός τῆς ὕστερα ἀπὸ τέσσερα χρόνια ὅτι εἶχε ἀπολυθεῖ ἀπὸ τὸ στρατό. Ἐκεῖ μαζέφτηκαν οἱ διὸ δασκάλοι τοῦ χωριοῦ ἅμα ἔμαθαν τὸν ἐρχομὸ μου, καθὼς καὶ μερικοὶ ἄλλοι πελάτες, καὶ ὅλοι μαζί κάναμε χωριό. Ἡ γερόντισσα ἢ Βαβούλω, ὅπως τὴν ἔλεγαν, ἐμπειρη στὰ πολιτικά, ἀντιβενιζέλιζε σφοδρὰ καὶ τὸ Βενιζέλο τὸν ἔλεγε θρωμόσκλο. Καὶ τί σοῦκανε, τὴ ρώτησα, πού τὸν λὲς θρωμόσκλο; Τί τῆς ἔκανε λείει; Τῆς κράτησε τὸ γιό τῆς τέσσερα χρόνια στὸ στρατό. Ἐπειτα λίγο τὸ λὲς πού τῆς ἐπίτρεξε καὶ τέσσερά τῆς μουλιάρια; Ἐ καὶ δὲ σὲ πέρωσε; ρώτησα. Μάλιστα, μὲ πέρωσε, εἶπε, μισοτιμῆς. Μὴν τὴν ἀκοῦς, πρόσθεσε ἓνας βενιζελικός, τὴν πέρωσε, μὰ ὄχι ὄσο ζητοῦσε.

Ἀπὸ τέτια ἀφορμὴ ζώηρεψε ἡ συζήτηση, μὲ πρωταγωνίστρια τὴ γερόντισσα, καὶ ἐκεῖ μπαίνοντας ἓνας χωραταξίης, ὅταν τὴν εἶδε πού δημηγοροῦσε, σιβολέμα τὸ γιό τῆς, πρὸς μεγάλη θυμηδία τοῦ ἀκρατήριου, γὰν τὴν παντρέψει γιὰ νὰ ἡσυχάσει. Φαντάστηκα τότες καὶ ἐγὼ νὰ μπῶ στὸ χωρατό, καὶ ἔτσι ἀκολούθησε ὁ ἔξης διάλογος:

ΕΓΩ. — Καὶ πόσων χρονῶν εἶσαι, κυρά;

Ἡ ΒΑΒΟΥΛΩ. — Ἐξήντα ὄχτώ. Καὶ τοῦ λόγου σου;

ΕΓΩ. — Ἐγὼ εἶμαι ἑβδομήντα.

Ο ΧΩΡΑΤΑΤΖΗΣ (στεντόρεια). — Νά ἡ ὥρα γὰν τὰ ψήσουνε τώρα ὁ γέρος καὶ ἡ γριά! Τὸ πανηγύρι πού ἔχει νὰ γίνε!

Ο ΓΙΟΣ. — Ἀφτὸ ἂς γίνε, καὶ δέκα χιλιάρινα ἐγὼ, παιδιά, ξεδιόξω στὶς χαρὲς τους.

Ἐέσπασαν πάλι ἐννοεῖται τὰ γέλια, καὶ ἡ γερόντισσα ἐθροῦ κόκκινησε. Μὰ κόκκινησε ἀκόμα περισσότερο ὅταν ἔπειτα ἄρχισαν οἱ δασκάλοι γὰν τῆς ἀπατεῖνουνε αἰσθηματικὰ διόστιχα καὶ πρόσθεσα καὶ ἐγὼ «Τώρα, κυρά, θὰ σοῦ πῶ καὶ ἐγὼ ἓνα τραγοῦδι

Στὴ σκάλα π' ἀνεβραίνεις
νὰ ἀνέβαινα καὶ ἐγὼ,
στὸ κάθε σκολοπάτι
νὰ σὲ γλυκοφιλῶ.

Τὸ τί ἔγινε τότες δὲ λέγεται. Ὁ Κώστος πήδηξε ἀπὸ τὸ κάθισμά του χαμογελῶντας πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ βλαπτῶντας τὰ πλεβρά του, καὶ μερικοὶ διαβάτες ζύγισαν πρὸς τὴν εἴσοδο γιὰ νὰ μάθουν γιατί ὁ τόσος θόρυβος. Τὸ τετραόστιχό μου πέρασε ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, καὶ κολοκέβουμαι πὼς ἀφῆκε ἐποχὴ στὰ Αἰτωλικὰ λημέρια.

Ὡς συνέπεια στενὴ συμπάθεια μᾶς συνέδεσε τὴ Βαβούλω καὶ ἐμένα. Τὴ στοργὴ τῆς μοῦ τὴν ἔδειξε μὲ τὸν καλύτερο τρόπο, τὸν πραχτικό. Γιατί πρῶτα πρῶται μοῦτεξε πὼς τὰ Χριστούγεννα, ὅταν σφάζουν τὰ γουρούνα, θὰ μοῦ στείλει μερικά λουκάνικα δικῆς τῆς κατασκευῆς. Ἐπειτα βρήκα τὸ κρεβάτι μου καταπάστρικο καὶ κολόστρωτο μὲ τὰ ἀπολύτερα χωριανὰ σκεπάσματα, λὲς σὰ νυφιάτικη πασταδά. Καὶ τὰ κυριότερο, τὴν ἀγγή, ὅταν ἔκανε τσουχτερό κρύο, μοῦφερε ὁ Κώστος ἐνὶν καλὸ καφέ μὲ χτυπημένο ἀβγά, καὶ χαμογελῶντας αἰνιγματικὰ εἶπε «Ἀφτὸ ἢ Βαβούλω τὸ χτύπησε!».

Καθὼς ἔμπαινα στο Βραχόρι, ἀπάντησα τὸν ἀνιψό μου κ. Γ. Στεφάνου, νομάρχῃ. Μὲ μακάρισε ἔμα ἄκουσε ὅτι εἶχα ἐπισκεφεῖ τὸ Μπρούσο. Τὸν παρακίνησα τότες, ἂν κάποτες ἀποφασίσει τὸ ἴδιο ταξίδι, νὰ μὴν πάρει ἄλλον ἀγωγιάτη παρὰ τὸ δικό μου τὸν τσολιῶ Κώστα Παπαλουῶ μὲ τὸ συμπάθητικό του μουλιάρι.

Ὅταν γύρισα στὴν Ἀθήνα, περιμένα ἀνυπόμονα νὰ φτάσουν τὰ Χριστούγεννα καὶ νὰ λάβω τὰ λουκάνικα. Μὰ δὲ φάνηκαν. Μάτια πού δὲ φαίνονται γλήγορα λησμονοῦνται. Ἄ Βαβούλω Βαβούλω, πὼς νὰ πιστέψω πιά γυναίκα στὴ ζωὴ μου;

ΤΕΛΟΣ

Ἄλλεξ. Πάλλης

5 τοῦ Σποριά 1921

Ἡ ἀπολογία τοῦ Ψυχάρη πῶς σοῦ φαίνεται; Ἐναι σοβαρά πράγματα αὐτά;

Τοὺς «Makkabäer» τοῦ Ludvig καθὼς καὶ τὸν «Erlförster» τοὺς ξέρω. Ὁ Οἰκονόμου σκέπτεται νὰ τὰ δώσῃ, ἰδίως τὸ πρῶτον, σὲ πρώτη εὐκαιρία. Τοῦ Björnsen αὐτὰ ποῦ γράφεις εἶναι μεταφρασμένα. Τὰ ἄλλα δὲν ἔλαβα καιρῶ νὰ τὰ διαβάσω ἀκόμα. Διαβάξω πάλι τὸ Σιλλερ, ποῦ μοῦ ἀρέσει περισσότερο. Τοῦ Björnsen ἔχω μεταφράσει δυὸ τρία διηγήματα. Ἔλεγα νὰ μεταφράσω τὸ «Brautvatersch» γιὰ τὰ «Παναθήναια» ἂν τὸ θελήσουν. Μοῦ γράφουν νὰ τοὺς διαλέξω ἕνα νεώτερο, σύγχρονο γερμανικόν. Ἄλλ' ὅτι ἐδιάβασα δὲν μοῦ ἔκαμε ἐντύπωση, ἰδίως γιὰ νὰ τὸ δώσῃ κανεὶς στὸ δικό μας κοινόν. Δὲν ἔχω διαβάσει Gottfr. Keller, διότι δὲν μοῦ περισσεύουν χρήματα νὰ τὸν ἀγοράσω, οὔτε γνωρίζω κανεὶν ἐδῶ ἀπολύτως καὶ νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ εἶχα μιὰ μικρὴ γερμανικὴ συντροφιά. Θὰ μ' ἀφελούσε πολὺ καὶ στὴ γλῶσσα. Ἄλλα ποῦ νὰ τὴν εἶρω. Τὸν Zirkohsen τὸν βολίκαω κάπως manieriert. Ἔχω τὴν ἰδέα πῶς τὸ κοινόν μας πρέπει νὰ πάρῃ πρῶτα ἰσχυρότερη πνευματικὴ τροφή καὶ τὰ περισσότερα ποῦ τοῦ δίνουν συνήθως εἶναι νερόθραστα. Καὶ σοῦ τοῦ τὰ δίνουν τί θέλεις νὰ κάμω; Ἔχουν ἀνάγκη νὰ ζήσουν καὶ αὐτοὶ ὅταν δὲν τὸ κάνουν ἀπὸ ἀγνοία. Ὁ Νιρθάνας βγάζει περιοδικόν μὲ μεταφράσεις μόνον. Μοῦ ἐζήτησε τὴ διεύθυνσίν σου καὶ τοῦ τὴν ἔστειλα. — Τὰ σέβη μου στὴ μητέρα σου

Σὲ φιλῶ. δικός σου πάντα
Κώστας Χ.

8

Münher, Steinheiletr. 11 25-xii-05

Ἀγαπητέ μου Κάρλε,

Εὐχαριστῶ θερμὰ γιὰ τὸ γράμμα σου. Χθὲς εἶχα γράμμα ἀπὸ τὸν Καρκαβίτσα: οὔτε τὸν Τσιριμῶνον μπόρεσε νὰ δῆ οὔτε τὴ διεύθυνσίν του ξέρει. Φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ ἔλαβε ὁ τελευταῖος καὶ τὸ δικό μου, ἴσως νὰ λείπῃ καὶ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Τὴν ἀντιτέγγεια τοῦ Ραγκαβῆ τὴ φοβοῦμαι κ' ἐγώ. Θὰ ἐματαιώνετο ἂν τοῦ ἐπιβάλλοντο ἀπὸ τὸ πάλαι ἢ ἀπὸ τὴν προικηπέσσα Σοφία. Δυστυχῶς βλέπω πῶς οἱ προστασίες ἔχουν πέρασι καὶ σὲ σὰς ἐδῶ. Ὁ κ. Κrumphacher τὸν ὁποῖον εἶδα πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν στὸ Café Luitpold εἶναι πολὺ λυπημένος γιὰ τὴν ματαιώσιν τοῦ διορισμοῦ σου καὶ ἀγανακτισμένος ἐναντίον τῆς πρωσσικῆς κυβερνήσεως. Θὰ εἶναι μέγα κακὸν γιὰ τὴ θέσιν αὐτῆ ἂν βάλουν κανένα Ἕλληνα: ἐγὼ δὲν βλέπω κανένα κατάλληλον. Ἄλλα πάλι δὲν θὰ φταίῃ καὶ ἡ Ἑλλάς μόνη σ' αὐτό, ἀφοῦ ἡ πρωσσικὴ κυβέρνησις θὰ τὸν διορίσῃ.

Στὴν Ἑλλάδα ὅπως βλέπω ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες ἀρχισαν νὰ θέλουν ἐνέργεια πάλι τὰ βουλγαρικὰ τρόπαια δὲν τοὺς ἀφήνουν. Ἐπερίμεναν τὸ βασιλεῦ ἀπὸ τὴν Εὐρώπῃ μ' ἐλπίδες κ' ἔμειναν ἀπογοητευμένοι. Στὴν Ἀθρόπολι ὁ Σουρῆς τὸν ἐχαιρέτησε μ' ἕνα εἰρωνικόν ποίημα, ὁ Παλαμῆς μὲ σοβαρὸ καὶ μεγαλόστομον καὶ ἀπελπισμένον, ἕως νέος ποιητῆς, ὁ Ἐρμονάς, συμβουλεύει τοὺς ποιητὰς νεωτέρους τοὺς νεωτέρους στὴ δουλειά! Ἐμμοῦνται δὲ τὴν Πόλιν

τοὺς Βουλγαροκτόνους καὶ τὰ ρέστα. Ὁ Προδελέγιος πάλι τὴ ναυτικὴ δόξα. Ὁ Καρκαβίτσας ὅπως βλέπεις ἀπὸ τὰ ἄρθρα του μὲ τὸ ψευδώνυμον Πέτρος Ἀβράμης βρῖζει καὶ αὐτὸς. Μόνον πῶς δὲν τὰ διαβάξουν «ἐποῦνοῦ τὰ ἄρθρα ἄλλοι ἀπὸ τοὺς λίγους φανατικούς τοῦ Νοῦμᾶ. Φοβοῦμαι μήπως δὲν αὐτὰ μᾶς κάμουν κακὸ πάλι. Θέλουν στρατὸ καὶ ναυτικόν. Ἄλλα μὲ τί χρήματα πλέον; Ὁ Καρκαβίτσας μοῦ γράφει γιὰ νὰ μὴ γεννηθῇ Βούλγαρος. Ἐγὼ ἤθελα καλλίτερα νὰ γενιόμουν Ροῦσος. Μὰ τώρα ποῦ εἶμαι Ἑλληνας τί νὰ κάμω;

Γιὰ τὶς Ἑλληνοπούλες σοῦ ἔλεγα πῶς «ὅπως τοὺς λολοῦνε (τοὺς τραγουδοῦνε) χοροῦναι». Ἐννοοῦσα πῶς ὅπως τὶς ἀνατρέφουν, ἔτσι γίνονται. Ἄν εἶναι κομμιά φτωχὴ θὰ συμφωνήσῃ μὲ τὴς ἀρχές σου, ἂν ἔχη ὅμως λίγη προῖκα θὰ κυττάξῃ τὴ θέσιν σου πρῶτα ἀπὸ τὸ ἄτομο. Ἀπὸ προσωπικὴ πείρα δὲν τὸ ξέρω εἰς τὸ σίγουρον, μόνον ἀπὸ παρατήρησιν. Τὶς Ἀθηνοῦς τοῦ κύκλου μας τὶς γνώρισες κ' ἐσύ. Ἡ κυρία Παλαμῆ μὲνει πάντα ἐξοικεῖσις.

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴ φροντίδα σου νὰ μοῦ βρῆς καὶ συντροφιά. Τὸν κ. Krumphacher τὸν ἐπεσκέψθη καὶ μοῦ ἀνταπέδωσε καὶ αὐτὸς τὴν ἐπίσκεψιν. Τὸν εἶδα πάλιν δυὸ τρεῖς φορές. Εἶναι πάραυτος ὑποχρεωτικός, ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ τὸν ἐνοχλῶ. Ἔχει τόσα πολλὰ σοβαρότερα νὰ κάμῃ.

Ἐπίσης σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὶς σημειώσεις ποῦ μοῦ στέλλεις γιὰ γερμανικὰ διηγήματα. Θὰ μοῦ εἶναι πολύτιμες. Ποῦ νὰ διάβαζα τόσους πολλὰ γιὰ νὰ διαλέξω. Μερικὰ modernes ἐδιάβασα ἀλλὰ δὲν μοῦ ἄρεσαν. Ἰδίως γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Συμφωνῶ μὲ σοῦ. Ἀπὸ τὰ σύγχρονα προτιμῶ τὰ ρούσσικα. Ἔχω μεταφράσει ἕνα τοῦ Τσέχωφ καὶ ἕνα τοῦ Ἀντρέγιεφ. Τὰ ἔστειλα σ' ἐφημερίδες γιὰ νὰ μοῦ στέλλουν εἰς ἀντάλλαγμα τὸ φύλλον, τὰ δημοσιεύσων ἀλλὰ φύλλον δὲν μοῦ ἔστειλαν. Ἀπὸ τὸ θεῖτρο πηγαινόντων πάλι καὶ τοὺς δίνουν κομμάτια ἀπὸ μεταφράσεις μου καὶ τὰ δημοσιεύουν ὅπως φθάσουν χωρὶς καὶ νὰ μ' ἐρωτήσουν. Κ' ἐγὼ ὅπως σοῦ ἔγραφα ἀπὸ ἀνάγκη δίωκα βιαστικῆς μεταφράσεως. Τώρα ἤθελα νὰ παύσω κάθε νέα μετάφρασιν καὶ νὰ ἐπεξεργασθῶ τὶς μεταφράσεις τοῦ Γκαίτε. Αὐτὲς φθάνουν. Καὶ «Φάουστ» δὲν ἤθελα νὰ δημοσιεύσω. Ὅτι ἔδωκα σὸ «Νοῦμᾶ» τὸ ἔκαμα γιὰ τὴ μ' ἔβιασε φοβερά. Τοῦ Μιχαηλίδη ποῦ θὰ μὲ πλήρωνε 50 δραχμῆς τὸ κομμάτι δὲν τοῦ ἔδωκα τίποτε. Καὶ τώρα μοῦ γράφει πάλι ὁ Ταγκόπουλος νὰ τοῦ στείλω κάτι ἀπὸ τὸν «Φάουστ», ἀλλὰ ἔχω ἀπόφασιν νὰ μὴ δημοσιεύσω πλέον τίποτε ἀπὸ αὐτὸν ἂν δὲν τὸν ἐπεξεργασθῶ ὅσο μπορῶ καλλίτερα. Γι' αὐτὸ ἤθελα νὰ τοῦ στείλω κάτι ἀπὸ τὴν «Βουλ. Κομπάνω» καὶ νὰ λείψω ἀπὸ τὶς παρακλήσεις του. Σοῦ στέλλω ἕν' ἀπόσπασμα καὶ ὅσων λάβῃς καὶ διαβάσῃς το καὶ πέ μου εὐκρινῶς τὴ γνώμη σου. Κατὰ τὴ δική μου δὲν ἔχει λόγον νὰ δημοσιευθῇ. Ἐν γένει ἡμουν κατὰ τῆς παραστάσεως τοῦ ἔθρου αὐτοῦ στὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ' ἔπρεπε νὰ δοθῇ κάτι σημαντικόν, φιλολογικῶς καὶ θεαματικόν μὲ γιὰ νὰ ἐλκύσῃ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ἐκλογή ἦτο μεταξὺ Μακκαβαίων καὶ Βουλ. Καμπάνας. Τὸ πρῶτον ὅμως ἤθελε πολλὰ σημαντικὰ ἔργα ἕνα γιὰ τὸ δεύτερον ἔχει τὸ θεῖτρον. Βλέπεις ἂν τὰ ἄρθρα εἶναι ἐπιχειρήσεις καὶ ὁ παρῶς

πράζει μεάλο ογλο. Τὸν λόγο ποῦ φέρεις σὺ γιὰ τὴ δυσκολία τῆς μεταφράσεως τὸν ἔφερα κ' ἐγὼ, διότι ἡ γνώσις τῆς νεοελληνικῆς μυθολογίας δὲν ἀρκοῦσε, ἔπρεπε νὰ ξέρω καλὰ καὶ τὴ γερμανικὴ. Τὸν τόμο τοῦ Πόλλη τὸν ἔλαβα ὑπ' ὄψιν μου ἀλλὰ δὲν μ' ἀφέλησε σὲ τίποτε. Γιὰ μένα δὲν ἔχει τίποτε νέο γιατί τὰ ξέρω ἀπὸ παιδί ἀπὸ τὰ παρομύθια. Καὶ καμμιά ἀναλογία ἀπὸ τὰ γερμανικά δὲν μοῦ ἔδωκε. Αἴφνης γιὰ τὸ Glühende Hunde ἔπρεπε νὰ ξέρω τὴ γερμανικὴ μυθολογία γιὰ νὰῤρω τὸ ἀντίστοιχο. Τὰ μυθολογικά τὰ περιορίσαμε λοιπὸν στὸ ἐλάχιστο. Ὅπου δὲν ἐννοοῦσα καλὰ καὶ δὲν ἦταν ἀπαραίτητο τὸ ἔκωσα. Ἔστειλα καὶ μερικὲς ἐρωτήσεις τοῦ Οἰκονόμου (τὸ εὗρισκα πολὺ νὰ σὲ βαρύνω διαρκῶς ἐσέ) ἀλλὰ δὲ μοῦ ἀπάντησε ἀκόμα. Γαλλικὴ μετάφρασι εἶχα ὑπ' ὄψιν μου ἀλλὰ μὲ παρεπλάνησε χειρότερα. Αἴφνης τὸ ἔβης : Ein Schaffender, mit dir entzweit, er muir dem Dust verfallen, überwindet die Erdenschwere nicht (σελς 135 τοῦ πρωτοτύπου). Ὁ Γάλλος μεταφράζει : «Celui qui crée, s'il lutte avec toi, tombe terrassé par la soif; Δηλαδή τὸ Dust τὸ πῆρε τυπογρ. λάθος ἀντὶ Durst. Ἐγὼ μετέφρασα : "Ενας ποῦ δημιουργεῖ, ἀπὸ σένα χωρισμένος, θὰ γαρμισθῆ, τῆς γῆς τὴν ἔλξι νὰ τὴν νικήσῃ δὲν μπορεῖ». Τὸ würrlicher Gedanker Stärke, τὸ μεταφράζει : La force des pensées et des Incantations. Τὸ Glühende Hunde : Les chiens ardents. Στὸ χειρόγραφο ποῦ σοῦ στέλλω θὰ δῆς πὼς τὸ διόρθωσα ἐγὼ. Τὸ würrlicher gedanken δὲν μπορῶ νὰ τὸ ἀποδώσω ἑλληνικά μὲ στίχους καὶ ρίμες. Προχείρωα ἐσημείωσα κάτι, ἀδύνατο ὅμως καὶ κακόηχο.

Ἐπίσης καὶ ἄλλα κακόηχα θὰ παρατηρήσης, ἰδίως στοὺς ἐξορκισμοὺς τῆς Ραουτεντελάιν. Ἄλλὰ τί νὰ κάμω ὅταν εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ κάμω τὴ μετάφρασι σὲ 5—6 ἑβδομάδες. Ἄν δὲν τὴν κάμω, πρῶτον θέλω νὰ ζήσω κ' ἐγὼ, δεύτερον ποιὸς θὰ τὴν κάμῃ. Καὶ μόνον μὲ τέτοια ἔργα κάνομε ἀντίδρασι στὸ φίλο σου τὸ Ραγκαθῆ καὶ τὸ Βερναρδάκη. Πέρουσι λ. χ. ὁ Φάουστ ἐξαντάκωσε τοὺς Ἰσαύρους καὶ τὸ Νικηφόρο Φωκά ποῦ ὁ βασιλεὺς τὰ θέλει χάριν προσωπικῆς ἐκτιμῆσεως πρὸς τὸν πρέσβη του καὶ τὸν πρῶην δάσκαλό του. Ὅσοι δὲν ξέρουν τὰ παρασκήνια ἐνὸς θεάτρου, λέν δ,τι θέλουν. Μὲ τὴν «Γρισεύγενη» τοῦ Παλαμά καὶ τοῦ Ψυχάρη τὸ «Γουανάκο» δὲν γίνεται ἀντίδρασις καὶ σοῦ λέω τὴν ἀλήθεια ὅτι καλλιτεχνικῶς δὲν δίνω καμμιά ἀξία στὰ τελευταῖα. Δυστυχῶς στὴν Ἑλλάδα δὲν ξέρουν καὶ ἄλλοι τόσα γερμανικά. ἔστω ὅσα κ' ἐγὼ, ὅστε καὶ ἡ μεταφραστικὴ ἐργασία νὰ γίνεται καλλίτερη. Ἐχῶ τὰ τελευταῖα 4 χρόνια μεταφράσει ἀπάνω ἀπὸ 25 κομμάτια καὶ τί νομίζεις ἐκέρδισα; 6 χιλ. δραχ. περίπου. Μεταφράζω ὅλο τὸ κολοκαίρι ἀπὸ τὸ πρωτὸ ὡς τὸ βράδυ κ' εἵπειτα κοιμῶμαι. Ἄν μποροῦσα νὰ ἐξασφοκίσω 50—70 μάρκες ἀπὸ ἄλλη δουλειά θὰ τὸ παρατιοῦσα τὸ θέατρο καὶ νὰ ἐργασθῶ μὲ τὴν ἡσυχία μου. Ἄλλὰ μήπως κερδίζει κανεὶς πεντάρη στὴν Ἑλλάδα ἐκτὸς λίγων ποῦ γράφουν στὰ «Παναθηναῖα» κ' ἐκεῖνοι πληρόνουν συνήθως 3—4 δραχμὲς τῆ σελίδι ἢς μεταφράσεις καὶ διπλὰ τὰ πρωτότυπα. Ἄχ νὰ ἤξερες σὲ τί χάμα καθήνησαν ὑπ' αὐτὴ τὴν ἔποιν τὰ οικονομικά τῶν λογίων ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ γράφουν στὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Κρακαβίτσας λ. χ. δὲν κερδίζει οὔτε πεντάρα, χωρὶς ὑπερβολή. Καὶ τὰ διβλία του τὰ τυπώνει μὲ τίς οικονομίες του. Σὲ μερικοὺς ἄλλους δ,τι τοὺς στέλλει ὁ Πόλλης κάποτε, αὐτὸ εἶναι ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἐργοσίας τους.

Καὶ σὺ θέλεις νὰ πανδρευθῆς ! Ξέρεις τί σκοτούρες ἔχει ἡ οἰκογένεια ; Ἐκτὸς ἂν πάρης παράδες ἀπὸ τὴ γυναῖκα σου, ποῦ εἶναι μιὰ σύμπτωσης. Ὅταν εἶμαι κανεὶς ἀνύπανδρος δὲν πιστεῖται τοὺς πανδρευμένους ποῦ τοῦ λένε τί βάσανα τοῦ βάζει στὸ κεφάλι ἡ πανδρεία. Βέβαια σεῖς ἀπὸ τὰ μεγάλα ἔθνη δ,ταν ἔχετε μιὰ ἀξία, ὅσον κι ἂν ὑποφέρετε ἔχετε τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ πιτύχετε τὸ σκοπὸ σας μιὰ μέρα. Καὶ σὺ εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ πιτύχῃς τὴν ἀναγνώρισιν ποῦ σοῦ πρέπει. Τὴν ἐπιστημονικὴ σου ἀξία ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀξίος νὰ τὴν κρίνω ἀλλὰ βλέπω τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν ἐκτίμησιν μὲ τὴν ὁποία μοῦ μιλεῖ ὁ κ. Krumbacher γι' αὐτή. Γιὰ τὸ καλὸ ποῦ κάνεις στὴν Ἑλλάδα δυστυχῶς ὅλοι μας δὲν μπορούμε νὰ σοῦ τὸ ἀνταμείψωμε παρὰ μὲ τίς δρισιὲς ποῦ παίρνεις μαζί μας ἀπὸ τοὺς ὁμοεθνεῖς μας.

Μοῦ φαίνεται ἀστείον νὰ νομίζῃς ὅτι πρέπει νὰ μοῦ πληρώσης τοὺς κόπους γιὰ τίς σημειώσεις ποῦ σοῦ ἔδωκα. Τότε ἐγὼ θὰ σοῦ μὲνω χρεώστης γιὰ ὀσους κόπους σὲ βάζω. Ἀκοεῖ τὸ δ,τι γράφεις γιὰ μᾶς.

Ἡ τελευταία σου μελέτη «Dies nens grichenlend in Neuen» νομίζεις ὅτι θὰ μπορούσε νὰ μεταφρασθῆ ἑλληνικά; Ἡ μάλλον, τὸ ἤθελες ἢ θὰ σ' ἔβλοπτε σὲ τίποτε ; Ἐσκέφθηκα νὰ τὸ μεταφράσω γιὰ τὸ «Νουμά». Δὲν τὸ ἔκαμα διότι ὁ Ταγκόπουλος τὸ εἶχε στείλει σ' ἕνα ἄλλον συνεργάτη του ἐδῶ νὰ τὸ μεταφράσῃ, ποῦ ἔχει μετ'φράσῃ καὶ τοῦ Tumb περὶ Ψυχάρη καὶ Πόλλη. Ἄλλ' ἐκεῖνος φαίνεται ὅτι δὲν τὸ μετέφρασε ἀφοῦ δὲν τὸ εἶδα στὸ «Νουμά». Γράψε μου λοιπὸν γρήγορα ἂν δὲν σὲ πειράζει τότε νὰ τὸν ἐρωτήσω αὐτὸν ἐδῶ ἂν δὲν τὸ μετέφρασε καὶ νὰ τὸ μεταφράσω ἐγὼ στέλλοντάς σου πρὶν τὸ χειρόγραφο πρὸς διόρθωσιν. Ἐννοεῖται ὅτι τὴ γραμματικὴ τοῦ Ψυχάρη δὲν θὰ μπορέσω νὰ τὴν ἀκολουθήσω στὴ μετάφρασι. Ἐγὼ ἂν ἦμουν βέβαιος ὅτι θὰ τὸ ἔβαζε ἄλλη ἐφημερὶς θὰ τὸ μετέφραζα στὴν καθαρεύουσα καὶ θὰ τὸ ἔστειλα στὸ «Ἄστυ» ἢ στὸ «Ν. Ἄστυ» ἢ ὀπου ἄλλοῦ, διότι τὸ ζήτημα εἶναι νὰ διαβασθῆ ἀπὸ τοὺς ἀντιπρονοῦντας δ,χι μόνον ἀπὸ τοὺς ὁμοφρονούντας. Ἐν τούτοις μοῦ στέλλεις σὲ παρακαλῶ ἕνα ἀντίτυπον ἀκόμη, διότι ἐκεῖνο ποῦ μοῦ ἔστειλες τὸ ἔδωκα σ' ἕναν ἐδῶ κ' ἐκεῖνος σ' ἄλλον κ' ἔτσι κάνει τὸ γῦρο, διότι ἐδῶ εἶναι ἀρκετοὶ Ἕλληνες δημοτικισταί, μεταξὺ ἐντῶν καὶ ἕνας νέος Τριανταφυλλίδης τοῦ ὀποίου θὰ εἶδες βέβαια τὸ διβλιο περὶ τῶν ξένων λέξεων. Μοῦ ἔκαμε ἐντύπωση καὶ ὁ κ. Krumbacher ἐπαινεῖ πολὺ.

Ἄλλὰ πολλὰ σοῦ γράφω. Ἐχῶ τὸ ἐλάχιστον νὰ μὴν μπορῶ νὰ εἶμαι σύντομος. Τὸ ξέρεις πὼς δὲν εἶμαι πελογράφος χωρὶς τουλάχιστον νὰ εἶμαι καὶ ποιητής.

Σήμερα ἔχετε καὶ Χριστούγεννα. Ἡ γυναῖκα μου κ' ἡ κόρη μου τὰ γιόρτασαν χθὲς βράδυ κατὰ Σκανδιναβικὸ ἔθιμο κ' ἐγὼ μαζί τους. Σοῦ εὐχόμεθα καὶ σὲ καὶ στὴν μητέρα σου χρόνους πολλοὺς ἢ χρόνια πολλὰ ὅπως λέμε ἐμεῖς ρωμῆται.

Σὲ φιλῶ ἀδελφῶν.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΙΔΡΥΘΗΚΕ ΣΤΑ 1903

ΒΓΑΙΝΗΙ ΔΥΟ ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ

διοχτήτης, εκδό της και Διευθυντής: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ταχυκοι συντάχτες: ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ, Γ. ΦΥΡΗΣ, ΚΙΜΩΝ Ι. ΘΕΩΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ, Α. ΣΤΕΪΝΜΕΤΖ

Γραφεία: Κολοκοτρώνη 25^β

(Χαρτοπωλείο Γ. Ξανθοδάκη)

ΣΥΝΤΡΟΜΕΣ:

Για την Ελλάδα	}	δρ. 30	το χρόνο.
		» 15	το εξάμηνο
		» 8	το τρίμηνο.
Για την Αγγλία & Αίγυπτο	}	£ 1	το χρόνο
		£ 0,10	το εξάμηνο
Για την Αμερική	}	\$ 5	το χρόνο
		\$ 3	το εξάμηνο

αι για τα άλλα μέρη 40 φρ. τη χρονιά.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΓΙΑΤΙ άργησε και τούτο το φύλλο να βγει, ρωτήσατε τους τυπογράφους — εργάτες και καταστηματάρχες. Ψυχασμένοι οι εργάτες, οργανωμένοι κ' οι καταστηματάρχες, και παλεύουν. Καθαρή απάλη τάξεων. Τα έξοδα της πάλης αυτής, τα πληρώνουνε, για την ώρα, οι άνοργάνωτοι εκδότες. Και καλά να την παθαίνουν. Κι όμως δεν τους εμποδίζει να οργανωθούν κι αυτοί και να νάναι έτσι σε θέση να κάνουνε το λόκ-όρτυ, το δικό τους, και να διακρεντέψουν τα συμφέροντά τους. Άλλο μέσο σωτηρίας δεν υπάρχει γι' αυτούς.

ΤΟ τέταρτο άρθρο της μελέτης του Παλαμά έμεινε για το ερχόμενο φύλλο. Το τυπογραφικό ζήτημα, έτσι που ξέσπασε, δέ μας άφισε να κοιτάξουμε με την ήσυχία μας τον καθαρισμό τού σημερινού φύλλου. Άς ελπίσουμε πως το ζήτημα θα λυθεί γρήγορα, κ' έτσι το ερχόμενο φύλλο θάν το βγάλουμε στην ώρα του κι όπως θέλουμε μεις, κι όχι όπως θέλει ή περίπτωση.

ΕΝΑ δώρο πρωτοχρονιάτικο μ'ας ετοιμάζει ή Σύρα. Το «Συριακό ημερολόγιο» που θάναί ελο, πέρα πέρα, στη δημοτική γραμμένο, άφου οι συνεργάτες του ελοί είνω δημοτικιστές και πολλοί τους και ταχυκοι συνεργάτες τού «Νουμά». Σώνει να σ'ς αναφέρουμε μερικά όνόματα, που είναι και ή καλύτερη σύσταση: Ψυχάρης, Πελαμάς, Ταγκόπουλος, Ν. Πετιμεζάς (Λαύρας), Βιβή Σκούρα (Γρατσιάλλα) Θο. Σταύρου, Κ. Λασκαράτου Φώτος Γιαννάκης κλπ. Ουδένος τού «Συριακού» είνω ή ύλη.

νέος Βελισ. Φρέρης, συνεργάτης κι αυτός τού «Νουμά», και ξαίροντας το γούστο του και τη μόρφωσή του, μπορούμε άδίσταχτα να συστήσουμε στους άναγνώστες μας το «Συριακό ημερολόγιο» του. Η τιμή του είναι πέντε δραχμές.

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΑΒΑΖΟΥ

Άγαπητέ Νουμά,

Νά μιιά άφορη ή να θυμηθούμε έναν άπολησιονημένο εργάτη της ιδέας μας: το μακαρίτη Άδαμο, το γιατρού. Κάπου βρήκα, σκαλίζοντας, δυό σατυρικά του — μπορεί άσχημα — τραγουδάκια, από κείνα που σκάρανε παίζοντας. Σου τα στέλνω για θύμησή του. Άν εχουνε τόπο στο Νουμά, τα δάνατε.

Π. Παπαχριστοδούλου

Προσευχή

Χριστέ μου! Για τα πάθη σου
τα τόσα, σε λατρεύω,
μα νάπαδες χειρότερα
πό μένα δέν πιστεύω!

Σκληρή 'τανε ή λύχη σου,
σκληρά 'τανε τάγκάδια,
το δάρομο, το δέσιμο
και τ'άλλα σου τα πάθη,
μα μένα με πληγώσανε
οί πιο γρουσουζίες τύχες,
—Γυναίκα δέ σου δώσανε
και Πεδερά δέν είχες! —

Τι κακό!

Τι κακό, μωρέ παιδιά,
το χωριό μας το πλακώνει!
Ό παπάς την παπαδιά
νύχτω, μέρα τη μωλλώνει...

Με το ζόρι τηνε παίρνει
ήμα πάει στην εκκλησιά,
και τηνε έμαθε να ψέλνει
τα τροπάκια τα μισά...

—Παποδιά, θά σε ξυλίσω,
οά δέ μου κρατάς τον ίσο!

Άμμορος παπάς! Μιά μέρα,
στη δική του τη φολιά,
βρέθηκε ή κρεσβυτέρα
με το διάκο τ' άγκαλιά...

Ξεσπά ή φωνή του βροντερή:
—Κακούργα! Θα σε σκίσω...
—Δέν παίρνεις κίλλιο το κερί,
να μου κρατάς το ίσο...

ΕΝΑ ΠΟΤΑΜΙ ΜΟΝΑΧΑ...

"Ένα μονάχα, ένα μικρό ποταμάκι τὰ χωρίζει...
Τὰ χωρίζει ένα ποτάμι, πού λίγο νά σηκώσουν τὰ
παντολονάκια τους, θάν τὸ περάσουν...

Στὴ μιὰ μεριά, κάτω ἀπὸ ἕνα γέρικο πλατάνι, κάμ-
ποσα ἑλληνόπουλα, γλεντᾶνε, τραγουδώντας πάνω
στὴν κούρσι...

Τραγουδᾶνε τὸ «ὦ λυγερὸν καὶ κοπτερὸν σπαθί
μοι», τὸ «μαρὸ εἶν' ἡ νύχτα στὰ βουνά» καὶ μύρια
ἄλλα πατριωτικὰ τραγούδια, πού τᾶχανε μίθει ἀπὸ
σκολιὸ τους...

Στὴν ἄλλη μεριά, κάμποσα τουρκόπουλα, μὲ τὰ
κόκκινα φεσάκια τους, ξυπόλητα, μὲ τὰ μεγάλα μαύ-
ρα μάτια, πού τᾶχουνε δοθάνοιχτο, κοιτάζοντας τὴν
τακρινὰ παιδιὰ πού τραγουδᾶνε καὶ προδίνουν τὴ
λοχτάρια πῶχουν, τὰ τουρκόπουλα, μὲ τὰ κόκκινα φε-
σάκια...

--Λέλο, γιὰ κοιτάξε κείνο τὸ τουρκάκι, πού μᾶς
κοιτίζει... Δὲ μοιάζει τὸ σκυλάκι τῆς θειᾶς σου...

--'Αχ' ἀφοῦ εἶναι «σκυλιά» βέβαια, θὰ μοιάζει μὲ
σκυλ... εἶπε ὁ Λέλος.

--Νάν τοὺς φωνάζουμε νὰ παίξουμε λίγο;

--Τί ἔκανε, λέει; Νὰ παίξουμε μὲ τουρκολάδες;

Τρελάθηκες; Ἔβλε πάλι ὁ Λέλος καὶ ξανάχισε τὸ
τραγούδι τού, πού γιὰ λίγο τᾶχε πάψει...

* * *

--Γιουσούφ, πού κατεβαίνεις τὰ βράχια;

--Νά, θὰ πάω νὰ δῶ ἀπὸ κοντὰ τὰ παιδιὰ ποὶ
παίζουν...

--Νᾶρθεις ἐδῶ γλήγορα, ἔκανε ἡ ἀδερφή του, ποὶ
εἶτανε μεγαλύτερή του στὰ χρόνια...

Κι ὁ μικρὸς Γιουσούφ, σκοπιζοντας λίγο τὴν μιτι-
τσα του, ἄρχισε κόρα νάνεβλινει κοκκιμένος, μὰ πο-
λὸ κοκκιμένος, τὰ βράχια τῆς ἀκροποταμιᾶς... Μὰ
μόλις ἔφτασε στᾶλλα τουρκόπουλα, ἕνα χαστοῦκι τὸν
ἀποδέχτηκε... Ἔτανε δομένο ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο
παιδί τῆς παρέας, ἀπ' τὸ Μεμέτ, ἕνα παιδί ὡς δόδε-
κα χρονῶ, μ' ἀνοιχτὰ τὰ ἡλιοκαμμένα στήθια του...

--Μωρέ, μὲ τοὺς γκισούρηδες θὰ πᾶς νὰ παίξεις;
Λέν ἄκουσες ἡ μάννα σου τί μᾶς εἶπε; Λέν εἶπε νὰ
μὴν πάμε μαζυτοὺς νὰ παίξουμε γιατί θὰ μᾶς δείξει...

'Αλλὰ ὁ μικρὸς Γιουσούφ, κλαίγοντας, τράδηξε γιὰ
τὸ σπῆτι του, φωνάζοντας στὴ μάννα του:

--'Ανιάά, Μεμέτ μπανά βουρντοῦτοῦ...

"Ένα μονάχα, ένα μικρό ποταμάκι τὰ χωρίζει...
Τὰ χωρίζει ένα μικρό ποτάμι, πού λίγο νά σηκώσουν
τὰ παντολονάκια τους, θάν τὸ περάσουν...

Πέργαμο, 15.5.921.

Πέτρος Μπεφάνης

ΤΟ ΠΟΥΡΓΚΑΤΟΡΙΟ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

Ἡ σελίδα αὐτή, ἀφιερωμένη ἀποκλειστικὰ στοὺς νέους, τοὺς πρωτό-
βγαλτους, θὰ εἶναι, νὰ ποῦμε, τὸ Πουργκατόριο πού θὰ παίρνουνε σ'
αὐτὸ ὅσοι νέοι δείχνουνε πὼς κατὶ ἔχουνε νὰ ποῦνε σήμερα καὶ κατὶ κα-
λύτερο σίγουρα αὐριο.

ΣΤΗΝ ΙΔΕΑ

Σ' ἔρημιὰ ἄγρια πλανήθηκα—τῆς ζωῆς στρατοκόπος,
Κουρεσμένος κι ἀδύνατος· ξερός κ' ἔρμος ὁ τόπος.
Μεσημέρι· τὰ χεῖλη μου τὸ λιπούρι ἔχει ψήσει,
Καὶ τὴ δίψα δὲ θρίσκειται μιὰ πηγὴ γιὰ νὰ σήσει.
Σιάφρον μπρὸς μου Ἐσὺ πρόβαλες, μὲς στ' ἀψὶ μεση-
(μέρι,

Καὶ μὲ πήρες—ὦ ἀξέχαστη καλοσύνη—ἀπ' τὸ χέρι,
Κι ἀπὸ κούφιο μ' ὀδήγησες καὶ στενὸ μονοπάτι
Σὲ μικρὸ ἕνα δροσότοπο σὲ πηγὴ μιὰ δροσάτη,
Καὶ τὰ χεῖρά σου γάμισες μὲ νερὸ ἀπ' τὴν ἀνάβρα,
Δροσερὸ καὶ τὰ κόλλησες στῶ χεῖλιά μου τὴ λάβρα.
Κι ὡς ἀντιρίζα, πίνοντας, τῶ μοπιῶ σου τὴ φλόγα,
Καὶ τὰ χεῖρά σου ὡς μύριζα—μοσκομύριστα ρόδα,—
"Ἄλλη οὐσίαι μοῦ φάνηκε τὸ νερὸ πού εἶχε πάρει,
Κ' εὐωδιὰ ροδοστάλοχτη, κ' εἶχε γίνει νεχτάρι...
Κι ἀφοῦ ἀχόρταγα ρούφηξα τὴ δροσιὰ, καὶ ξανάβρα
Τὴ ζωὴ καὶ τὴ δύσκημ καὶ μοῦ σήσηθηκε ἡ λάβρα,
Στὰ χεράκια Σου ἀπόθεσα μ' ἕνα ἀδέρριο φίλ μου
—Ὁ πεντάμορφη Ἰδέαμου—πλερωμὴ τὴν ψυχὴ μου.

Παντελής Μαρ...

Ο ΚΛΗΡΩΤΟΣ

'Αποφασίσανε νὰ πάει τὴν ἄλλη μέρα στὴ Λάρσα
γιὰ νὰ παρουσιαστεῖ. Θὰ τὸν συντρόφευε μάλιστα
κι ὁ πατέρας του. Κεῖνη τὴ μέρα τὸ σπῆτι παρουσί-
εζε ὀψη μελαχολικὴ ὅσο καμὰ φορὰ. Ἀφοῦ γάγανε
τὸ θράδι, ἡ καλύτερα θάλεγα ἀφοῦ κατεβάσανε κάμ-
ποσες μπουκιές, — ποιὸς εἶχε ὄρεξη γιὰ φαγί, —
ἀρχίσανε νὰ συζητοῦνε γιὰ τὸ κερῖανὸ ταξίδι. Τὰ
μικρότερα ἀδερφάκια του δὲν εἶχανε καταλάβει ὡς
τὴν ὥρα τίποτα· γι' αὐτὸ παίζανε ξένοιιστα. Σὰν ἔ-
κουσαν ὅμως νὰ μιλᾶνε οἱ μεγάλοι γιὰ τὴν ὥρα πού
φεύγει τὸ τραῖνο, τότες, σὰ νὰ καταλάβαινε κατὶ, καὶ
πάψανε τὰ παιχνίδια. Τὸ Νικάκι, ὅπως λέγανε τὸ Βε-
νιολὶν τοῦ σπτιοῦ χαδευτικὰ, μὲ παιδικὴ ἀφέλεια,
πού μπορεῖ νὰ συγκινήσει καὶ τὸν πῶ σκληρὸ κι ἀ-
διάφορο ρεαλιστὴ, ρώτησε:

--Πότε θὰ φύγει τὸ τραῖνο, μαμάνά;...

Ἐνήμερων Κυριακῆ. Ἀπὸ τίς τέσσερις εἶτανε στὸ
πόδι, γιατί στὶς πέντε καὶ τέταρτο ἔφευγε τὸ τραῖνο.
Ὁ κληρωτὸς, ἀφοῦ ἀποχαιρέτησε τὴ μάννα του καὶ
τὸν πατέρα του, ἀπὸ τὸν πατέρα του ἀπὸ τὸν πατέρα του...

κοιμόντανε σάν ἀγγελοῦδια. — Ποιὸς ξαίρει, σκέφτηκε, ἂν θάν τὰ ξαναδῶ...

Μέσα στὸ τραῖνο κόσμος πολὺς· με̄ βία κατώρθωσε νὰ βρεῖ θέση. Οἱ περισσότεροὶ συζητούσανε μεγαλόφωνα, ὅπως δὴ συνηθίζουν οἱ ροκμοί. Στὸ βαγόνι δὲν εἶχαν ἀννίπει ἀκόμα τὰ φανάρια καὶ δὲν ἔβλεπε κανένας οὔτε τὸ δάχτυλό του. Σάν ἀνάψανε τὰ λαδοφάναρα, εἶδε μπροστά του καὶ δίπλα του νὰ κάθονται δυὸ μαυροντυμένες γυναῖκες πού σίγουρα εἶχανε πατήσει τὰ ἔξηντα. Ἔμωθε κατόπι πὼς πηγαίνανε νὰ δοῦνε τὰ παιδιά τους πού εἶχανε ντυθεῖ στρατιώτες ἐδῶ καὶ δώδεκα μέρες. Πίσω, στ' ἄλλο διαμέρισμα τοῦ βαγονιοῦ, εἶδε κάτι κυνηγούς νὰ συζητᾶνε. Αὐτὸς ὅλο σκεφτότανε· τίποτα δὲν εἶταν ἱκανὸ νὰ τοῦ ἐλάσει τὴν προσοχὴ καὶ νὰ τοῦ ἀπομακρύνει τὴς πραγματικὰ φοιχτὲς εἰκόνας τῆς μελλομένης ζωῆς, πού περνοῦσανε ἀπὸ τὸ μυαλό του σάν κορδέλλα κινηματογράφου. Προσπάθησε νὰ πειρηγορηθεῖ με̄ τὴν παραστεκούμενη γριά, πού εἶτανε χρόνια χήρα καὶ πού τῆς πῆρσαν τώρα καὶ τὰ δυὸ της παιδιά στρατιώτες. Ἔβαλε ὅλα τὰ δυνατά του νὰ γελάσει λίγο με̄ τὰς τεῖτα τῶν κυνηγῶν· ἀλλὰ τίποτα. Αἰσθηνότανε μιαν ἀνώτερη δύναμη νὰ τὸν πῆζει καταλάβαινε τὸν ἑαυτὸ του θυμῶ. Γιὰ μιὰ στιγμή τοῦ τράβηξε τὴν προσοχὴ ἓνα ὑπέροχο θέαμα. Οἱ κορφές τοῦ Πήλιου εἶχαν ἀρχίσει νὰ ροδίζουν (καὶ σχηματίζόντανε διάφορες ἀπόχρωσες, ὅπως στὸ πρόσωπο ντροπολῆς κοπέλλας), προμήγνια πὼς τὸ ἄστρο τῆς μέρας ἄρχιζε ν' ἀνεβῶνει πρὸς τὴς κορφές. Τὸ θέαμα τοῦ ἄρσεν ἐξαιρετικά. Τότες ἄρχισε νὰ σκέφτεται με̄ τ' ἄλλο του μυαλό, πόσο ἀνάξιοι καὶ πόσο λίγο ἀπολαβαίνουν τὴν ὡραία ἠλιθιὰ Φύση τὰ ζῶα, πού λέγονται ἀνθρώποι. Σταμάτησε ὁμως ἀπότομα τὴς σκέψεις του, γιατί τὸ τραῖνο εἶχε φτάσει πιά στὴ Λάρσα.

Σάν ἔφτασε με̄ τὸν πατέρα του στὴν πλατεία τῆς πόλης, εἶδε κόσμον συγκεντρωμένον καὶ στὴ μέση κάποιος κύριος με̄ ψηλά κολάρια ἔκανε χρονομῆες καὶ κάτι ἔλεγε. Τί ἔλεγε δὲν ἄκουγε, γιατί φώναζε ὁ κόσμος· ἄκουσε μονάχα τὴς λέξεις βασιλιάς — τύραννος. Ρήτορας θάνατι βέβαια, εἶπε. Κι ἀποφάσισε νὰ ρωτήσει ποιὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς συγκεντρώσεως. «Μωρέ, ὅπο τὸν Ἄρη ἔπες; τοῦ λέει κάποιος· δὲν ξαίρεις πὼς σήμερα γιορτάζουμε τὴν ἐπέτειο τῆς καταλύσεως τῆς τυραννίας;» Δὲν κατάλαβε ἀπ' αὐτὰ τίποτα. Ἀφοῦ περιγύρισαν με̄ τὸν πατέρα του ὅλη σκεδὸν τὴν πόλη, τὸ μεσημέρι ἀποφάσισαν νὰ φύγει ὁ πατέρας με̄ τὸ θραδινὸ τραῖνο κι αὐτὸς νὰ πάει νὰ παρουσιαστεῖ. Ἀποχαιρέτησε τὸν πατέρα του καὶ τράβηξε πρὸς τοὺς στρατώνες. Ἀνεβαίνοντας τὸ νέο αὐτὸ Γολγοθᾶ, θυμῆθηκε με̄ τὴν μεγάλη συγκίνηση, πού δὲν μπόρεσε νὰ κρατήσῃ δυὸ δάκρυα πού ξεκόλλησαν ἀπὸ τὰ μάτια του, τὸ σπῆτι του με̄ τὴ μάννα του καὶ τὸ μικρὸ του ἀδερφάκι, τὸ Νίκο, πού θὰ σηκωνότανε τὸ πρωὶ καὶ θὰ ρῶταγε : Ἔφυγε τὸ ταῖνο, μαμάκι;... Ἀλλὰ δὲ δειλίασε, δὲν κοινοστάθημε· τὸξε πάει ἀπόφαση νὰ τὸν ἀνεβῇ φτάνοντας ἴσαμε τὴν κορφή...

Λάρσα (1)11.

Ἐνας Βολάντης

ΑΧ! Ἡ ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΕΙΝΗ ΤΗΣ ΦΩΚΗΣ ΤΗΣ!

[Ζωὴ καὶ Ἀγάπη στὴ Μοναξιά· ἢ Μοναξία τοῦ Γιάννη].

Ψυχῆς

Ψυχὴ καὶ τοῦς μου βουτηχτός εἶτανε με̄ς στα θεῖα νάματα κάπιων ὑπέρθειων ρυθμῶν καὶ στοχασμῶν· δλ' ἢ τριγύρω μου ζωὴ γιὰ με̄ νεκρὴ καὶ κρούα —τὰ φωναχτὰ τῶν κοριτσιῶν, τὰ γέλια τῶν παιδιῶν...

Μὰ ξάφνου σάν τρικύμισε, κόρη γλυκειά, ἡ φωνὴ σου, μιὰ μουσικὴ πρωτόφαντη, τὸν ἦχο τοῦ σπιτιοῦ, οἱ στοχασμοὶ μου πέτοξαν καὶ δέθηκαν μαζί σου, καὶ —σκέλον ὑπάκουο τράβηξες τὸ σκεφτικὸ μου (νοῦ.

1921.

Γιάννης Χονδρογιάννης

ΨΥΧΗ ΓΕΡΑΣΜΕΝΗ

Τί κι ἂν στὴν ὄψη ἀκόμη ἀνθεῖ τῆς νιότης ἡ δροσὰ; Βαθεῖα ἔνος πόνος ἄγνωστος μοῦ δένει τὴν καρδιά. Σάν τί· εἶναι ὁ πόνος ὁ χρυφός στὴν τόση μου χαρὰ; «Κλάμα μικρὸ νοσταλγικὸ γιὰ ὅ,τι ἔχει πεθάνει!» Τί κι ἂν στὴν ὄψη ἡ νιότη ἀνθεῖ κ' ἡ θλιψὴ δὲ· χωρᾶ; Μέσ' στὴν παιδιῶστικὴ καρδιά, πού ἡ γνώση ἔχει μα- (ράνει!

Ἡβη

ΧΙΜΑΙΡΑ

Ἔτσι ὁ ταξιδευτὴς πού πλανήθηκε στὴ λιοκαμμένη ἐρημιᾶ, τρικλιζόντος, βουτάει τὰ δικά δῆματά του στὸ γλιστερόν ἄμμο, στὰ πλευρά του παρολημένα τὰ χέρια τραμπαλίζοντα καὶ στενεβέει ὁ ἀνοσασμὸς του στὸν ἀγέρα πού χουχλάζει. Σανοίγοντας τὸ θολωμένο βλέμμα του στὸ στρογγυλὸν ὄριζοντα, ξεχωρίζει, ξάφνου, χαμόκλαδο πού πρασινίζουν, δευτριά πού φουντώνουν με̄ κρεμαστά στ' ἀκρόβλιονα μορφόχρωμα πουλάκια, τσίρια στὰ ροδιωμένα φρούτα κι ἀνάμεσα στοὺς χλωροφλοῦδικους κορμούς ἰσκιώνονται διάφανα νερά μιᾶς νερομάνας πού κατσορὴ ἀναβρίζει ἀπ' ἓνα χορταροντυμένο βροχάκι, νὰ δροσοποτίζει κυλάντας φωτοπαίγιδο τὰ κρούα τῆς κυματάκια.

Γυρβέει τότες ν' ἀλαφρύνει τὰ δῆματά του, κ' ἡ γλυκόδωρη δαση πιδ γοργὰ ζυγώνει... Κεὶ νιώθει τὸ δροσονέρι μπροστά του καὶ τοὺς ἦσκιους κοντά του. Πέφτει στὰ χέρια, χαμηλώνει διαστικὰ τὸ ἀνεμμένο κεφάλι του καὶ φιλεῖ, φιλεῖ τὸ λιοβρασμένον ἄμμο...

Κ' ἡ ὄσση χάνεται πίσω του καὶ μαζί τῆς παίρνει καὶ τὸ στερνὸ του κουράγιο. Καὶ σφαιρασμένους χᾶμο μένει ὁ διαβάτης, κι ὁ ἀνεμος πάνω του κοσκινάει σφυρίζοντας φτιαριές φτιαριές τῆς ἐρημιᾶς τὸν ἄμμο...

Λίθος

Νίκος Παπαδημητρίου

ΑΡΡΑΒΩΝΙΑΣΜΕΝΟΙ

“Αν ακόμα δὲ σ’ ἀγάπησα, εἶναι γιατί δὲν τὸ θέλει ἡ ψυχὴ μου.

Μὴ μοῦ φιλεῖς μὲ παρακάλεζα τὰ δάχτυλα. Δὲ στρέψανε νὰ γράψουν τὴ χιλιόποθητη λέξη γιὰ σένα. Δὲ σ’ ἀγαπῶ...

Ἔσαι ἀρραβωνιαστικός μου. Τὸ θέλει ἡ μάνα μου, τὸ θέλεις Σὺ, τὸ θέλει κι ὁ παπᾶς πὺν μοῦ φόρεσε τὸ βουρὺ αὐτὸ δαχτυλίδι, πὺν γράφει ἰδνομᾶ Σου. Ναι, μὰ δὲν εἶσαι ὁ ἀγαπημένος μου, γιατί δὲν τὸ θέλει ἡ καρδιά μου...

Θὰ γίνω γυναίκα Σου... Ἡ ζωὴ Σου θάναυ σκλάβο μου, καὶ γὰρ τίποτες ἔχτος ἀπὸ τὸ κορμί μου δὲ θὰ σοῦ χωρίσω...

Μέσα μου θὰ κοιμηθοῦν τόσα ἄμορφα ὄνειρα πὺν εἶχα πλεγμένα τῆς νύχτες πὺν δὲν εἶχα ἕπνο. Ἡ καρδιά μου θὰν τὰ σφαλῆσει μὲς στὰ ματωμένα φτεροῦγια τῆς. Ἡ καρδιά μου θὰ κλείσει, καὶ Σὺ θὰ λὲς στοὺς φίλους Σου πὺν οἱ γυναῖκες στὰ στήθια τους κλείνουν μὰ πέτρα ἀντὶς γιὰ καρδιά...

Μὴ μοῦ ζητᾶς τίποτες, ἀφοῦ ὁ Νόμος μὲ προσφέ-

ρει ἀλάκερη σὲ Σένα. Τὰ μοῦρα μαλλιά μου, σὰ σκοτεινὰ χρυσάνθεμα, τὸ κόκκινο τὸ στόμα μου σὰν ἐν’ ἄλκο τριαντάφυλλο, καὶ τὸ κορμί μου ἔνας κάτασπρος κρῖνος, δλ’ οἷτὰ τὴ μέρα τοῦ γάμιου Σου, ἡ μάνα μου κι ὁ παπᾶς θὰ Σοῦ τὰ προσφέρουν, σὰν ἕνα σπάνιο μπουκέττο, δεμένο μὲ τὴν κορδέλλα τῆς Ζωῆς μου...

Καὶ Σὺ θὰν τὰ χωρεῖς πάνω στὸ κρεβάτι Σου, πὺν μισῶ κι ἀποστρέφουμαι... Τ’ ἀποστρέφουμαι γιατί θὰ μὲ ρήξει πάνω σ’ αὐτὸ ὄχι ἡ καρδιά μου, ὄχι ὁ πόθος μου, ἀλλὰ ἕνας Νόμος ἀφύσικος...

“Αν ἀκόμα δὲ σ’ ἀγάπησα, ἀν δὲ θὰ σ’ ἀγοπήσω ποτέ, εἶναι γιατί δὲν τὸ θέλει ἡ ψυχὴ μου. Εἶναι γιατί ἡ ψυχὴ μου εἶναι λεύτερη ν’ ἀγαπάει τὸνειρό τῆς, καὶ τὸνειρό τῆς αὐτὸ ποτὲ δὲ σταμάτησε πάνω σου.

“Αν βρεῖς τὸν τρόπο Σὺ νὰ σκλαβώσεις τὴν καρδιά μου, τὴν ψυχὴ μου, κάνε το, μόνο πρόσεξε, ὁ τρόπος αὐτὸς νὰ μὴ μοιάζει μὲ τὸ Νόμο, πὺν σοῦ χάρισε τὸ δικαίωμα νὰ κρατᾶς τὸ κορμί μου δικὸ σου.

Βόλος.

K. Tσ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΜΙΑ ΔΙΑΛΕΞΗ

ΣΜΥΡΝΗ 10)11)21. — Τὴ Δευτέρα 1 Νοεμβρίου ὁ κ. Πάνος Ταγκόπουλος, μέσα στὴ σάλα τοῦ «Λοικοῦ Κέντρου», μίλησε γιὰ τὴ δεύτερη διάλεξη τῆς Συντροφιάς «ΟΙ ΝΕΟΙ» πάνω στὸ θέμα: Γενικὸι χαρακτηρισμοὶ στὸ ἔργο τοῦ Παλαμά.

Ὁ κ. Ταγκόπουλος εἶν’ ἕνας ἄνθρωπος μὲ τὴν πλατιά μείθησιν καὶ τὴ σταθερὴ γνώμην γιὰ καθεὶ πὺν καταπιάνεται νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ κρίνῃ ἀκριβᾶ καὶ δίκαια. Ἐχει καταλάβῃ τόσο καλά τὸ τί θὰ πῆ ἔργασια τίμιζ, γιὰ νὰνταμείβῃ καὶ νὰ ὑμνεῖ κάθε τι ὄραιο καὶ κάθε ὑψηλό. Διαβάζει πάντα κείνο πὺν πρέπει νὰ γράψῃ ἕνας σοβαρὸς χαρακτήρας, κ’ ἔχει τὸ γλυκὸ μίλημα, πὺν νὰ ξαίρῃ νὰν τὸ τραγουδήσῃ, νὰ τὸ κηρύξῃ, νὰ τὸ διδάξῃ.

Ὁ Παλαμᾶς εἶν’ ἕνας ἀπ’ αὐτοὺς τοὺς Μγους του, τοὺς ἀγαπημένους. Κι ὅπως κάθε μελετημένος κι ἀνεπηρέαστος ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ θαυμάσῃ τὸ μεγαλόπνοον Ἑλληνα, ὁ νέος ποιητὴς ἀναγνωρίζῃ τὴ δύναμιν, τὴν ὑπεράνθρωπην σκέψιν τοῦ δασκάλου.

Καὶ τί δὲν ἔχει νὰ θαυμάσῃ κανεὶς μέσα στὸν ἀτέλειωτο καὶ παραδείσιο κῆπο τοῦ Παλαμά; Τὸ λεπτὸ καὶ τρυφερὸ μῦρο τῶν γιασεμιῶν, ἡ τὴ μεθυστικὴ μυρουδιά τῶν κόκκινων ρόδων καὶ τὴ βαρὴ χλωτὶλα τῶν γαρύφαλλων καὶ τῶν μόσκων;

Ἐνας διαβάτης πὺν θὰ περνᾶ ξένοιαστος ὄξω ἀπὸ τὴ μάνα, θὰ σταθεῖ νὰ λιγέψῃ στὸ ἀπαλὸ μίλημα τῶν λουλουδιῶν. Θάφῃσῃ σύγχωρην τὴν καρδιά του γιὰ νὰ παραδοθεῖ στὸ τρέμμα τῶν ἀράων ἀ-

θῶν. Ὅ,τι κι ἂν διαβεῖ κοκόβουλον ἀπὸ τὴ σκέψιν, τὸ μυροδάτο ἀγέρι θὰν τὸ σηκᾶσει στὰ φτερά του καὶ θὰν τὰπιδῶσει στὴ Λήθη. Παντοῦ ὁ μέγας ποιητῆς! Ὁ τραγουδιστὴς τῶν μεγάλων παρθῶν κι ὁ θροντόφωνος προφήτης τῆς γλυκειᾶς κ’ εὐτυχισμένης ζωῆς. Αὐτὸς ὁ περάτης κι ὁ τ’ εἰδευτῆς, γιὰ νὰ ζυγῶσει ὅλους τοὺς πόθους, νὰ στενεῖναι τὴν ψυχὴ του στὶς παρηγόριες. Ὁ Μεγάλος!

Ἐνας ἕμνος ἀτέλειωτος, μὴ ψηλὴ φωνὴ γιὰ νὰ κυριαρχήσῃ στὶς ἀμαθεῖς ψυχές, ἕνας ἕμνος ὑπερούσιος, ὁ λόγος τοῦ κ. Πάνου Ταγκόπουλου. Μίλησε γιὰ τοὺς χειμάρρους πὺν ὀρμῶνε καὶ κυλοῦνε περήφανα καὶ θροντερά στὴ φαγομένη τους κοίτη. Μίλησε γιὰ κἀτι πουλιὰ πὺν ψηλότερα ἀπ’ τοὺς ἀητοὺς καὶ τοὺς γύπες καὶ τὰ γεράνια πετοῦνε. Πετοῦνε καὶ δὲ σκαίζονται. Κ’ ἔδειξε τὴ μεγάλην ἀγνωμοσύνη τοῦ Ρωμοῦ. Γύρω τὸν Τιτάν, θὰ τὸν στεφανώσουνε οἱ ξένοι. Ὅσοι τὸν ἀγαποῦν! Μὰ τὰ τυφλὰ μάτια τῶν ἀδερφῶν δὲν ἀνοίγουνε, γιατί τὸ τυφλοπᾶνι καὶ τὸ πηχτὸ σκοτάδι τῆς ἀμάθειας τοὺς μοτιδίξει τὸ Φῶς καὶ τὴν Ἀλήθεια.

Ὁ Παλαμᾶς μὲ τὸ Σολομὸ ξάνοιξεν γιὰ τὸν εἰρὸν δρόμο τῆς Δόξης τὴ σεπὴ καὶ καταρρονεῖναι Ἑλλάδα. Δυὸ μεγάλα πνεύματα πὺν σπιθοβολᾶνε στοὺς γύρω μικροὺς καὶ φέγγουνε τῶσους δρόμους, τόσα μονοπάτια πὺν περᾶνε οἱ ἀνίδεοι. Κι ἂν ὁ κόσμος εἶναι τόσο ταπεινὸς γιὰ νὰ κρίνῃ, θὰ σκύβῃ ἀργὰ ἢ γλήγορα καὶ θὰ προσκυνήσῃ τὸ φανταχτερὸ μεγαλοῦργημα πὺν μέσα στὸ μυστήριο καὶ στὰ σκοτεινὰ πέπλα τοῦ μυστικισμοῦ κρύβῃ κἀτω τὸν πῶμα τοῦ δασκάλου.

Ὁ κ. Ταγκόπουλος, μπορεῖ νὰ...

θεϊ σήμερα πλάι στο Βεράρεν. Είναι σωστό! Ο Ίδιος ο Παλαμάς, τόχε κατόλαβε όταν καταπίστηκε να μεταφράσει το Βέλγον Ισαξίο. Είδε τόσα μοιασίδια στην πνοή, πού ο Ισαόπολος έφερε σωστό να καθρεφτίσει στην ψυχή του όλες τις δικές του σκέψεις και να τις δώσει όπως αυτός θα τις έδινε, κι αν ο άλλος δέν έλεγεν όσα ειπε. Ίσως το δεύτερο να τονέ ξαίρει σήμερα όλος ο κόσμος. Κι όμως ο δικός μας είναι τόσο ταπεινός, όσο τα χαμολούλουδα πού μωσκοβολάνε πióτερο από τις λεύκες...

Γι' αυτά τὰ υπερούσια μίλησε ο Ταγκόπουλος. Δέν αξίζει νάν του σφίξουμε το χέρι τόσο ταπεινά, όσο να χωνέψουμε τὰ λόγια του σά συναγωνιστάδες.

Οί «ΝΕΟΙ» τής Σμύρνης με τη διάλεξη αυτή χαράζουνε κάπιο πολύ μεγάλο πρόγραμμα για την κήρυξη και τη διδαχή των μεγάλων έργων του προφήτη — δασκάλου. Θα μιλήσουνε πολλοί, κι αυτοί, όσοι τονέ νοιάθουνε και τον χαίρουνται μέσα στην περίγυρη κοινωνική σπύλα! Η γενναία συντροφιά τότες θα μπορέσει να πετάξει τὰ όπλα, σάν έχτελέσει κάτι, πού ψηλότερο εὐγενικοί πόθοι σπρώξανε τους εκλεκτούς ανθρώπους να τινέ συστήσουνε.

Κ' έχουνε πεποιθήση για δλ' αυτά.

Άπ. Ν. Μαγγανάρης

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

— Κριτική τής λογοτεχνίας μας σέ Γερμανική φιλολογική επιδείρωση.

Στὸ φιλολογικὸ περιοδικὸ τοῦ Βερολίνου «Φιλολογικὴ Ἠχώ» ὁ κ. Κάρολος Ντίτριχ δημοσιεύει στὸ φύλλο τοῦ Νοέμβου μιά κριτικὴ ἐπιθεώρηση τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, σχετικὰ μετὰ τὴν κοινωνικὴ ἐξέλιξη τῆς χώρας μας στὰ τελευταῖα χρόνια, πού εἶχε τὸν ἀντίκτυπό της καὶ στὴ λογοτεχνία.

Ἀπὸ τὴν κριτικὴ αὐτὴ ἐπιθεώρηση μεταφράζουμε τὰ χαρακτηριστικώτερα μέρη.

Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀπὸ 25—30 χρόνια θρίσκειται σ' ἓνα διωμηχανικὸ, κοινωνικὸ καὶ πνευματικὸ μετασχηματισμὸ, ὅπως ἡ Γερμανία ἀνέβηκε στὰ 1848 καὶ 1871. Ἡ παλαιὰ Ἀσπιδημαϊκο-ἀριστοκρατικὴ κοινωνία τῆς Ἀθήνας καὶ τῆς Πόλης, πού στηρίζόταν πάνω στὶς Βυζαντινὲς παραδόσεις, καὶ κυριαρχοῦσε στὴ Λογοτεχνία κατὰ τὰ πρῶτα 50 χρόνια τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἐποχώρησε σιγὰ σιγὰ μπροστὰ σὲ μιά νέα, δημοκρατικὴ κοινωνία. Ἡ Δημοτικὴ γλῶσσα μπῆκε στὴν ποίηση, οἱ ποιητὲς ἀρχίσανε νὰ σπυρδαλοῦν τὸ λαὸ, στὴν ἀρχὴ κάτω ἀπὸ τὸ ῥωμαντικὸ φῶς, ὕστερα μετὰ μιά στροφή πρὸς τὸ ρεαλισμὸ. Ἰστορίες ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ, τῆς ἐπαρχίας, τῶν θαλασσινῶν ἀνθίζουνε, ἕνας κόσμος ὁλόκληρος ἀγνοημένος ὡς τότε. Εἶχε φτάσει πὰ ἡ ἐποχὴ, πού καὶ ἡ Ἑλλάδα ἀπόκτησε μεγάλες πολιτείες, φάμπρικες καὶ σιδηροδρόμους. Μιά ἐνεργητικὴ ζωὴ καὶ μιά νέα ζωτανὴ ποίηση διεδέχεται τὸν προηγούμενο λήθαργο.

Ἔτσι κατέθηκε καὶ ἡ λογοτεχνία ἀπὸ τὰ χωριὰ στὶς πολιτείες, ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς στοὺς ἀστούς καὶ στοὺς ἐργάτες. Οἱ ποιητὲς θρίσκανε θέλητρο νὰ ἐμφανίζουνε σύγκρουσες ἀνάμεσα πατέρα καὶ παιδιοῦ, ἀντρα καὶ γυναίκα, κοσμοπολίτη καὶ μικροαστοῦ, κα-

πιταλιστῶν καὶ προλεταρίων. Ἡ νεολαία εἶτανε γιομάτη ἀπὸ μιά διάθεση γι' ἀγῶνες, ἐνθουσιαζότανε μετὰ τὸν Τολστόη, τὸν Ἴψεν, τὸ Νίτσε, νέα περιοδικὰ ἐρχόντανε καὶ φεύγανε, πού δείχνανε τὴ νέα ὁρμὴ καὶ τὴ νέα κατεύθυνση. Λίγο ἀπὸ κτὰ πού ρήξανε ρίζες, ὑψωνόντανε σάν πνευματικοὶ φάροι. Στὴν Ἀθήνα ὁ «Νουμάς» (ἀπὸ τὸ 1903) παρουσιαζότανε σάν τὸ κύριο μεταρρυθμιστικὸ φύλλο τῶν γλωσσικῶν, λογοτεχνικῶν καὶ κοινωνικῶν μεταρρυθμιστῶν καὶ γύρω του συγκεντρωνότανε κάθε τί πού εἶτανε γιομάτο ἀπὸ τὰ νέα ἰδανικά. Ριζοσπορτικός σὲ ὅλα, εἶχε μιά ἐπίδραση ἐξυγιαντικὴ τῆς ἀτμοσφαιρῆς, προπάντων στὴ φιλολογικὴ κριτικὴ.

Ἀφοῦ ὁ κ. Ντίτριχ μιλεῖ ἐπαινετικὰ καὶ γιὰ τὰ περιοδικὰ «Γράμματτα» καὶ «Λόγος», προσθέτει:

Ἔτσι δημιουργήθηκαν οἱ κύριοι φιλολογικοὶ προμηχάνες γιὰ τὸν ἀγῶνα πού ἀναψε πέσοι ὡς πέσοι. Ὁ κύριος σκοπὸς εἶτανε αὐτός: τὸ πνευματικὸ ξανακοινωνοῦργημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μόνο γιὰ τὸ δρόμο πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ δέν εἶτανε ὅλοι συμφωνοί. Ἄλλοι βλέπουνε τὴ θεραπεία σὲ μιά ἀθρόα εἰσαγωγή μοντέρνων σοσιαλιστικῶν ἢ ἀτομικιστικῶν ἰδεῶν, πού ἔχουνε γιὰ φορέα τοὺς τὸ Ρωσσικὸ καὶ Σκανδιναυικὸ ρεαλισμὸ, οἱ ἄλλοι ζητοῦνε μιά ἡθικὴ καὶ οἰσθητικὴ ἐθνικὴ ἀναγέννηση τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς, ἀποβλέποντες γιὰ τὴν πολιτικὴ ζωὴ, στὴ Βυζαντινὴ ἐποχὴ, καὶ γιὰ τὴν πνευματικὴ, στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ.

Ἄν κοιτάξουμε πρῶτα τὴν πρώτη κατεύθυνση, βλέπουμε στὴ Λυρικὴ ποίηση τὸ παλιὸ ἀριστοκρατικὸ καὶ ὑποκειμενικὸ στοιχεῖο πολλὸ φανερό. Τὰ καλύτερα προϊόντα ἀνήκουνε στὴν ἰδεολογικὴ ποίηση, μόνο πού στὴ θέση τῆς προηγούμενης Βυζαντινῆς καὶ Μυσετικῆς ἀπαισιοδοξίας μπαίνει, τώρα ἕνας ἀντίκτιος φαταλισμὸς, ὅμοιος μετὰ κείνον τοῦ Πέροη ποιητῆ Ὀυῖο Καγιὰμ, τοῦ ἀγαπημένου τῶν νέων Ἑλλήνων λυρικοῦ. Ἀντικειμενικὰ παρουσιάζει τὴν ψυχὴ καὶ ἡ ἰδιαίτερη τέχνη τοῦ Κ α β α φ η. Μετὰ τὸ πρῶτο μάτι νομίζου κανεὶς πὼς ἔχει νὰ κάνει μ' ἓνα χορτάτο, γέρο ἡδονιστὴ, ὅπως φαίνεται ἀπὸ διάφορα ποιήματά του. Χαίρεται στὴν ψυχικὴ ἀνάλυση καὶ στὴ ρεαλιστικὴ ζωγραφικὴ ἀπόδοση τῆς ψυχικῆς διάθεσης. Ἐμφανίζει ψυχικὲς διάθεσες μετὰ μιά χαρακτηριστικὴ ποιητικὴ αἰσθητικὴ αἰσθητικότητα, πού τὸν προφυλάει ἀπὸ τὴ χοντρή αἰσθησιολογία καὶ δημιουργεῖ ἐκεῖνη τὴν τριφεράδα πού φωτίζει τὰ ποιήματά του. Αὐτὸ ἰσχύει πρὸ πάντων ὅταν μετσοσκευάζει νεοερετικὰ σκηνές καὶ πρόσωπα ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς παρακμῆς τῆς Ἑλληνορωμαϊκῆς ἀρχαιότητος, πού τὴν ἀισθάνεται ξεχωριστὰ γιὰτὴ ἀνταποκρίνεται στὴ δική του ψυχικὴ διάθεση. Ὅσο κι ἂν εἶναι νεκράτα τὰ τραγοῖδια αὐτά, όμως ἐνεργοῦνε δραματικὰ μετὰ τὴν ὑπερρεσιονιστικὴ τους παράσταση.

Ὁ σοσιαλιστὴς πού κινεῖ τὰ πλήθη παρουσιάζεται στὰ ποιήματα τοῦ Ρ η γ α Γ κ δ λ ρ η. Ὁ βοσανισμένος προλεταρίος συγκινεῖ στὸ «Τραγοῦδι τοῦ ἐργάτη» τοῦ Κ ε λ σ τ ρ η» με λεπτότητα ἐγγίζουνε στὴν ἐργατικὴ ψυχὴ μερικὰ ποιήματα τοῦ Κ ω σ τ α Χ α τ ζ δ π ο υ λ ο υ καὶ τῆς Κ λ ε α ρ ε τ η ς Δ ἰ π λ σ ι.

Τὴν πάλι τῶν νέων ρεαλιστῶν τινέ βλέπουμε στὸ Δ ἡ γ η μ α. Ἐτὸ δῆγμα ἀγωνίζεται μετὰ ἀγρυπνο κατὶ νὰ ἀκροαστεῖ τὴν ἠχώ μᾶς καταγίδας, πού συν-

πρωταίως σήμερα άγρια τὸ πέλγιο τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς κί στρέφει τὸ πνεῦμα πρὸς νέους ὁρίζοντες. Αὐτὸς πὸν μιλεῖ ἔτσι εἶναι ὁ θεμελιωτὴς τῆς ποιητικῆς ἐξεικόνισης τῆς ἀστικῆς προλεταριακῆς ζωῆς, ὁ ἔρεινιτῆς τῆς ἑλληνικῆς προλεταριακῆς ψυχῆς, Κ Ὠ σ τ α ς Π ε ι ρ ο ρ ῖ τ η ς. "Ένας γνήσιος σοσιαλιστῆς ἰδεολόγος, ἀπεικονίζει μὲ μιὰ θαυμάσια μελαγχολία τὴν κοινωνικὴ δυστυχία σὲ ζοφερὲς εἰκόνες, (Ἄπο τὴ Ζωὴ τοῦ Δειλινού, 1906, Οἱ Νέκροι τῆς Ζωῆς, 1907), καὶ σὲ μεγαλῆτερα δηγήματα, ὅπως τὸ «Στὸ Ἄλυπυρον», τὴν καπιταλιστικὴ ἐκμετάλλευσιν τῶν Ἑλλήνων σφουγγαράδων (1910) ἢ τὸ «Μεγάλο Παιδί» (1915), τὴν τροχικὴ μοῖρα ἐνὸς ἐπαρχιώτη πὸν ἀνακατεῦεται μὲ τοὺς Ἀθηναίκοις ἐργατικὸς κύκλους καὶ κεῖ πῆζει ἕνα ρόλο πὸν πολλὸ παθητικὸ παρὰ ἐνεργητικὸ, πὸν χρησιμεύει μόνον γιὰ νὰ μᾶς ἐμφανίσῃ τις δυνάτῃ ἀπεικονισμένους σκηνῆς τῆς ἐργατικῆς ζωῆς. Ἡ τελευταία του συλλογὴ «Ὁ Ποτέρας καὶ ἄλλαι δηγήματα» (1920) παρουσιάζει πρὸ πάντων ψυχικὰς σύγκρουσας ἀνάμεσα στοὺς ὁρισμοὺς τοῦ νόμου καὶ τῆς φωνῆς τοῦ αἰσθημάτου, ὅπου ὁ συγγραφεὺς ἀρνεῖται νὰ νικήσῃ ἢ τελευτήσῃ. Οἱ προλεταριακὲς του περιγραφές, ἐπειδὴ συμμετέχει σ' αὐτὰς ἴσχυρὰ τὸ δικό του αἰσθημα, δὲν ἐπενεργοῦνε πάντα τὸς ἄμεσα ὅπως ἐκείνες τοῦ Δ η μ ο σ τ ἔ ν η Β ο υ τ υ ρ ᾶ, τοῦ ἀναγνωρισμένου μετέστρου σ' αὐτὸ τὸ εἶδος στὴν Ἑλλάδα. Τὸ μικρὸ μὰ περίφημον σκίτσον τοῦ «Παρολάμια», μιὰ φανταστικὴ λέξις πὸν ἕνας μισότρολος ἐργάτης μὲ κόκκινον χρῶμα τὴν ἐγράφει στὸν τοῖχον καὶ ἀναστατώνει ὅλη τὴ φάμπρικαν, τοῦτοκε τὴ γρήμην ἐνὸς σοσιαλιστῆ ἀν καὶ αὐτὸς ἄλλοῦ ἐκθέτει τὰ ἀλέθρια ἀποτελέσματα τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἐκονίζει τὸν κόσμον δίχως τεκνέντζα, μὲ μιὰ λεπτὴ ψυχολογία πὸν θιμίζει τὸν Γκόρν, χωρὶς νὰ εἶναι ἐπιρροεσμένη ἀπὸ αὐτόν, καὶ μὲ ἕνα πλαστικὸν ρεαλισμὸν στὴν ἐκθεσιν, πὸν κανέναν ὡς τὴν ἑλληνικὴν δηγηματογράφον δὲν ἔφρασε, οἷτε ὁ Καρκαβίτσας, ὁ μεγαλύτερος ζυγογράφος λαϊκῶν τύπων. Ὅταν βλέπει κανεὶς τὴ μεγάλη σειρὰ τῶν τύπων τοῦ Βουτυρά, ἀνθρώπων ναναγιασμένων, δυστυχησμένων, πὸν τελειώνουν στὴν ταβέρναν, ἀναγνωρίζει ἀμέσως τὸν καλλιτέχνη φασκίλιστα, πὸν δὲν πιστεύει σὲ καμιά κολήτρευσιν τοῦ κόσμου, γιὰτὶ φρονεῖ πὸς τὸ κακὸ ἔχει πολλὰ θαυμάσια. Ὁ ἴδιος δὲν ἐπιμεινίζει στὰ δηγήματά του, καὶ αὐτὸ κάνει τὴν ἐντύπωσιν ἄμεση καὶ ζωντανή. Τὸ μυστικὸν αὐτῆς τῆς Τέχνης βρίσκεται σὲ μιὰ συντομία, πὸν συχνὰ εἶναι σὲ σκίτσον ἀπλὸ μὰ εἰσχωρεῖ θαυμάσια στὴν ψυχὴ.

Σὲ προλεταριακὸν περιβάλλον, μὰ ὄχι μὲ προλεταριακὴν κοσμοθεωρίαν, βρίσκονται τὰ δηγήματα τοῦ Κ. Θεοτόκη καὶ τοῦ Κ. Χατζόπουλου. Ὁ πὸν ἔχονε μιὰ ἐσωτερικὴ μεταξὺ τοὺς συγγένεια.

Καὶ οἱ δύο εἶναι ἀτομιστῆς, κείνος βασίζεται στὸν Ἰνδικὸν κόσμο τῶν ἰδεῶν, αὐτὸς στὸ Γερμανικόν, ἐκεῖνος εἶναι πὸν πολλὸ ἠθικὸς, αὐτὸς περισσότερο αἰσθητικὸς καὶ στὴν ἠθικὴν του ἐξέλιξιν ταλαντεύεται ἀπὸ τὸ Νίτσε στὸ Μάρξ καὶ τὸν Ἐνγκελς. Καὶ οἱ δύο παρουσιαστῆκαν σὲν ἠθογράφοι δηγηματογράφοι ἔπειτα, ὁ Χατζόπουλος μὲ τὴν ἐπίδρυσιν τῶν σύγχρονων Σουηδῶν καὶ μάλιστα τοῦ Στρίμπεργκ καὶ Γκέργεσταϊν πραγματοποιήθη κοινωνικοψυχολογικὰ θέματα, ὁ Θεοτόκης, ἀπὸ τὸν Τολστόη ἐπιρροεσμένος, κοι-

νωτικοθητικά. Οἱ ἥρωες του εἶναι ἀλτρουιστῆς, στωικοί, πὸν φορτῶνουνται αὐτοὶ τὰ ἐγκλήματα τῶν ἄλλων, ὅπως ὁ συμπικθητικὰ καὶ πρωτότυπα ζυγογραφισμένος λαϊκὸς ἀπόστολος τοῦ τελευταίου του ρομάντου, πὸν ἀνήκει στὰ καλύτερα τῆς νέας ἑλληνικῆς δηγηματογραφίας.

Τὰ δηγήματα τοῦ Γ.ρ. Ξενόπουλου μᾶς ἀδηγοῦνε ἀπὸ τὸ προλεταριακὸν στὸ ἀστικὸν περιβάλλον. Σ' αὐτὰ δὲν προελατεῦεται κανένα μεγάλο πρόβλημα, εἶναι τὸ πὸν πολλὸ ἠθογραφίαι ἀπὸ τὴν οικογενειακὴν ζωὴν, μ' ἕνα γυναικεῖον πρόσωπον στὴ μέση πὸν ἔρχεται σὲ σύγκρουσιν μὲ τὸ στενὸν περιβάλλον καὶ κατατῆγει σ' ἕνα τραγικὸν τέλος. Ἐνα ἀπὸ τὰ καλύτερα ἔργα του εἶναι ὁ «Κακὸς Δρόμος». Ὁ Ξεν. βρίσκεται στερεὰ κάτω ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ ἀντίληψιν τῆς τέχνης. Τελευταία γύρισε στὸ κοινωνικὸν δῆγμα (Πλοῦσοι καὶ φτωχοί).

Τὸ θέμα τοῦ ἀντυχου γάμου ἀπασχολεῖ καὶ στὴν Ἑλλάδα τοὺς λογοτέχνας. Ὁ Ταγκόπουλος (Πλάι στὴν ἀγάπην) καὶ ὁ Γιαννοῦρης (Θέμος Λάσκαρης) εἰκονίζουν τὸν ἰδεολόγον, ποιητικὸν σῆζον, πὸν ἔπεσε σὲ μιὰ συνθηθιμένη γυναίκα καὶ ἵστερα ἀποξενώνεται ἀπ' αὐτὴν ἀπὸ μιὰν ἄλλη λάτρισιν τῆς ποιήσῃς του. Στὸ ἔργο τοῦ Γιαννοῦρη αὐτοκτονεῖ ὁ ἀντρός, στὸν Ταγκόπουλον τὸ ἐναντίον ὁ ἥρωας ζητεῖ χρήματα, γιὰ νὰ ἰδρῶσῃ τὸ σπῆτι τοῦ λεύτερου ἔρωτα, πὸν τὸν γινώρισε στὸ σπῆτι ἐνὸς φίλου του, ὅπου ὀδηγεῖ τὴ γυναίκα του καὶ τὰ κορίτσειν του, γιὰ νὰ τὸν ἀπολάβουνε καὶ αὐτὲς, καὶ ὅπου καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος μέλλει νὰ τὸν ἀπολάβῃ σὲ λίγο. Δὲν τὸ χαίρεται ὅμως αὐτὸ σπῆτι, λίγο πρὶν νὰ φτάσῃ ἀπὸ τὰ ξενεῖα ἀπελευθερώσεια του, πεθαίνει ξαφνικὰ ὁ ἥρωας.

Γιὰ τὰ δηγήματα τοῦ Θ.αν. Μίχα σημειώνει πὸς δείχνουνε ἕνα λεπτὸν δηγηματογραφικὸν ταλέντον. Ὑστερα σημειώνει τὰ ἔργα τοῦ Β. Ἡλιοπόπουλου, τὸ ἔργο τῆς Εἰρήνης Δημητράκου, τὸ ἔργο τοῦ «Ἡ υἱοθετημένη» καὶ τὸ «Σφουρί», καὶ τὰ πολλὰ συμβολιστικὰ τῆς Πετρούλας Ψηλορείτη πὸν ἔχει λεπτὴ γινώσιν τῆς γυναικεῖας ψυχῆς καὶ ἀπεικονίζει τὴ μοντέρναν Ἑλληνίδα πὸν τὴν ἀποχτάει συνείδησιν τοῦ ἑαυτοῦ της.

Δὲ λείπει ἀκόμα καὶ τὸ σατυρικὸν δῆγμα πὸν σατυρίζει ὁρισμένα ἔθνη καὶ κοινωνικὰ ἐλαττώματα τῶν Ἑλλήνων. Ὁ μεγάλος ἐπικρατῆς τῆς γλώσσας Ψυχάρης στὸ Παρίσι πὸν τὸ «Ταξίδι του» (1888) ἀναστῆσε τὰ πνεύματα, ἵστερα ἀπὸ πολλὰ συμβολιστικὰ πειράματα, ξενεγύρισε πάλε στὸ ἔδαφος τῆς πραγματικότητος μὲ μιὰ σειρὰ σατυρικὰ δηγήματα του «Στὸν ἴσχιον τοῦ πλάτανου», πὸν τὸ καλύτερον εἶναι τὸ Λαχτιλίδι τοῦ Γύρη. Ἐπίσης ὁ Ἐφταλιώτης μὲ τῆς «Φιλλάδες τοῦ Γέροντος Δήμου» καὶ ὁ Καρκαβίτσας ὁ δάσκαλος στὴν ἀπεικόνισιν τῶν λαϊκῶν τύπων, πὸν στὸν «Ἀρχαιολόγον» καθρεφτίζει τὴν ἀνόητην ἀρχαιομανίαν τῶν μικροβουβαλῶν σχολαστικῶν τῆς πατρίδας του.

Πρὸς τὸ κοινωνικὸν δῆγμα ἀντιπληθεῖ στὰ τελευταία 15 χρόνια τὸ κοινωνικὸν δράμα. Ἡ δραματικὴ παραγωγή ἐνεργεῖται στὴν Ἑλλάδα ἀκόμα σὲν πάρεργον, ἀποτέλεσμα τῆς, καὶ μὲ ὅλες τις προσπάθειες, κακῆς οργάνωσῃς τοῦ θεάτρου. Ὑπάρχουνε γι αὐτὸ περισσότεροι «Καὶ παρὰ ἄλλων» δραματικοί. Ὑπάρχουνε φυσικὰ πολλοὶ ντιλετάντες μὰ ἄλλοι

χουνε κι πολλά αληθινά ταλέντα που μαραινόνται. Οι καλύτεροι αντιπρόσωποι στο οικογενειακό και εθνικό στο δράμα του γάμου είναι ο Ζ. Φυτίλης και ο Π. Χόρν, ο πρώτος κάτω από Ισχυρή μοντέρνα γαλλική επιρροή εικονίζει τα αποτελέσματα του εθνοπατικού ψευτοπολιτισμού στην έγγραφη ζωή. Ο Χρ. Παπαζαφειρόπουλος στις «Χειροραφή-μένες» λύνει το δράμα του με μια λύση γνήσια ελληνική. Ο Έλληνογερμανός Χόρν μπαίνει βαθύτερα στο ελληνικό οικογενειακό πνεύμα και στο τεχνικό μέρος διδάχτηκε από τον Ίψεν και τον Χάουπμαν χωρίς να χάσει τον έαυτό του μέσα σ' αυτούς. Συνεχίζοντας το έργο του Καμπύση, έγραψε το «Ανεχίμητος» πάνω σε μια λαϊκή παράδοση, όπου διακρίνεται μια επίδραση ρομαντισμού από τη «Βουλαγμένη Καμπάν» του Χάουπμαν. Δεύτερο δράμα του, πολύ δυνατό, είναι οι «Πετροχάρηδες» πάνω σε γερή ρεαλιστική βάση. Το έργο κινείται από ψυχολογική και τεχνική άποψη είναι ένα από τα καλύτερά της νέας ελληνικής δραματικής τέχνης και πρέπει να ληφθεί κανείς γιατί ο Χόρν στα κειμήλιά του έργα (Το μαύρο καρδί, Φιορέλλα) πέφτει πάλι στο συμβολισμό. Τον ίδιο δρόμο φαίνεται να βαδίζει ο Σπ. Μελάς, που μετά το Χόρν είναι ο πιο προικισμένος με ταλέντο, μοντέρνος δραματικός συγγραφέας. Το πρώτο του έργο «Ο Γιος του Ήσκιου» είναι επηρεασμένο από τον υπερανθρωπισμό του Νίτσε. Το δράμα αυτό, όπως και το ρεαλιστικό «Το κόκκινο ποικάμισο», οφείλουν την επιτυχία τους στην περιβολή λαϊκών χαρακτηρισμών και μοτίβων, στα ακόλουθα δύο «Μαύρο και άσπρο» και «Το χαλασμένο σπίτι» απλώνεται ένας θαμπός συμβολισμός που αδυνατίζει τη δράση. Έτσι η εξελικτική του γραμμή φαίνεται κάπως να χαμηλώνει που πρέπει να αποδοθεί όχι σε έλλειψη δραματικού τολάνου όσο στον άτυχο πειραματισμό με ξένες τεχνουργίες. — Από τους παλιότερους «Κεί» δραματικούς, ο Ξενοπούλος έχει τις περισσότερες επιτυχίες κι είναι ο παραγωγικότερος. Έχει δραματοποιήσει ο ίδιος πολλά δηγήματά του, μα έχει γράψει και από την αρχή μερικά διώματα δράματα. Τα καλύτερα από αυτά είναι το «Ψυχοσάββατο» και «Το μυστικό της Κοντέσσης Βαλέρινας». — Οι λεπτές ψυχικές ζουγραφίες του Π. Νιρβάνια που ζητούσε να δείξουν το άπαιστο μιάς καθαρά αισθητικής κοσμοθεωρίας, είναι μόνο με εξωτερική δραματική μορφή ψυχολογικά δηγήματα και χωρίς αληθινή δραματική ζωή.

Ότι δε λείπει το δραματικό υλικό στην Ελλάδα με τις σημερινές της κοινωνικές τάσεις το απόδειξε ο Φυτίλης με τον «Κυροίλη» (1904) όπου σατιρίζει το Νίτσεϊσμό των Αθηναίων λογοτεχνών, το αποδείχθηκε ακόμα και τα μικρά διαλογικά έργα του Τζαζαφειρόπουλου από το 1906 — 1920 όπου μαστιγώνει κοινωνικά ελαττώματα, τής: μάλιστα τελειοταία, και τον πόλεμο, μα που δείχνουνε πιο πολύ προσομοιωμένες ιδέες προς ζωντανούς χαρακτήρες, και γι αυτό δε μπορούσαν να καταχτήσουνε τη σκηνή, με όλη τους την όχι αδέξια απομίμηση των Ίψενικών προτύπων.

Με καλύτερα αποτελέσματα, ένα φλογερό πνεύμα, ο Ρήγας Γκόλφης στα 1907 έδωσε ένα ελληνικό αντίστοιχο προς τους «Υφαντές» του Χάουπ-

μαν, έργο, γιομάτο δράση, το «Γήταρος», όπου εικονίζει την αντίθεση ανάμεσα ενός τυραννικού φαμπρικάντη και του κοινωνικά σκεπτόμενου γιού του. Το έργο τελώνει με μια έκρηξη των κλιμαίων, με την καταστροφή της φαμπρικής και με την εξέγερση των εργατών. Τα δευτερεύοντα πρόσωπα, όπως και η κόρη του φαμπρικάντη και η γισιά, ζουγραφίζονται καλύτερα παρά το κύριο πρόσωπο, που με την υπερβολική του σκληρότητα επενεργεί στην ψυχή μας όχι τραγική, ένα ελάττωμα που το παρατηρεί κανείς στα περισσότερα έργα που αναφέραμε και που δείχνει την αρχή της τέχνης.

Είναι πολύ ευχάριστο να βλέπει κανείς να εισάγονται νέες ιδέες και νέες μορφές της τέχνης σε μια χώρα που την θεορούσανε εκφυλισμένη και που με την εισαγωγή ατόμων των διεφθόρων φιλολογικών ρεινιμάτων ξανακωνογονώονταν. Οι τραγικές τύψεις αυτού του λαού χαραξάνε στην ψυχή του μια μελαγχολία και μια συλλογιά, που παρουσιάζεται στη δημοτική του ποίηση και που και η τεχνική ποίηση δεν μπορεί να την αποβάλει. Έτσι αγαπά πολύ το σκοτεινό κι το προβληματικό, βασανίζει πάνω σ' αυτά το νού του ενώ συνάμα ή βαθιά του ιστορική συνείδηση τον προσφυλάει από τον κίνδυνο να χάσει τον εθνισμό του. Οι δεσμοί που τον συνεδένουν με το Βυζαντινό και το αρχαίο παρελθόν, είναι ακόμα πολύ δυνατά και θα γίνουνε πιο δυνατά με το δυνάμωμα της εθνικής του συνείδησης, δίχως αυτό να δημιουργήσει ένα νέον Έπιγονισμό.

Σ' ένα δεύτερο άρθρο θα δείξω πώς η νεώτερη λογοτεχνία καθρεφτίζει την προσπάθεια που καταβάλει το παρελθόν για να ξανακωνογονωθεί.

Κάρι Ντίτροχ

ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

- Κριτική: Δύο μονογραφίες για το Βερολίνο.
- Ποίηση: Η «Συία» του Σίβη ντέ Μαγκάλον, οι «Επιγραφές» του Σαρλ Μαωρράς.
- Ρομάνισα: Ο «Υπεύθυνος» του Αντρέ Λάν, ή «Δέσχη της Εδρυχίας» του ντέ Μαγιουρέ.

— Δύο μελέτες για το Βερολίνο μ'ς ἀρχηγέουν ταίρια τελευταία: μια γαλλική του Άλμπερ Λαντουάν και μιάν εγγλέζικη του Χάρολντ Νίκολσον.

Ο Λαντουάν, χαρακτηρίζοντας το Βερολίνο, λέει πως ήταν ένας ποιητής μεγάλος στην κορδιά και πρόστυχος στη σάρκα. Παράξενη αλήθεια αντίληψη να ξεχωρίζει η καρδιά από τη σάρκα, και η μιά να είναι μεγάλη και η άλλη πρόστυχη! Και ίσα ίσα στο Βερολίνο, για τον όποιον ξαίρουμε πως όχι μόνο ανηθικότητα δεν υπάρχει, μα και πως με το στίχο του ντύνονται όλα τέκων όμορφα, που αδύνατο να ξεχωρίσης άσκημο κι όραίο, ήθικό κι ανήθικο, άγνο και λάγνο. Γενικά, σ' όλη του τη μελέτη ο Λαντουάν, χωρίς να παραγνωρίζει το τολάντο του μεγάλου ποιητή, ούτε νάν του άρνιέται τη διαλεκτική θέση που τού ανήκει, φαίνεται επηρεασμένος υπερβολικά από την έκλυση, όπως τη λέει, ζωή του. Ενώ για όσους κοιτάζουνε τον ποιητή, τι σημασία μπορεί νάχει το άψέντι και η έκλυση, την ώρα που η έκλυση δίνει ψυχή στη μοίσα του και το άψέντι τού φτερώνει το

